

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

סוכות

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2023

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

חג הסוכות

- והיית אך שמח - שמחו בה' ..... ב
- דירת עראי - להיות שמח בחלקו ..... ה
- יבש פסול - עשית המצוות בחיות ובהתלהבות מתוך שמחה של מצוה ..... ז
- שם שמים על הסוכה - השראת השכינה על היושב בסוכה ..... י
- וסוכה תהיה - סגולות מצות סוכה ..... יב
- הלל וזמרה - הודאה וקרבת ה' ע"י ארבעת המינים ..... טו
- על נטילת - הרי הוא כביכול כנוטל את הקב"ה בכבודו ובעצמו ..... טז
- שפע ברכות - סגולת מצוות ארבעת המינים ..... טז
- כנגד האברים - רמזי ד' מינים לקדושת האדם ..... טז
- אור פוסל - הולך בטל כישן דמי ..... יח
- ברכת מועדך - להמשיך מימי החג לכל השנה כולה ..... יט
- אזמין לסעודתי - אם אתה משמח את שלי ..... כ

הושענא רבא

- לעת חיתום - יום מסירת הפתקין ..... כא
- בשפון תליא - בדינו לקרוע רוע גזר הדין ולהריק עלינו שפע רב ..... כג
- יום ערבה - פתח תקווה גם למי שאין בו לא טעם ולא ריח ..... כה
- והושיענו אלוקי ישענו - המתקת הדינים ביום הוש"ר וביותר ע"י חביטת ערבה ..... כו

שמנ"ע ושמח"ת

- עכבו עוד יום אחד - הקירבה שבין ישראל לאביהם שבשמים בשמיני עצרת ..... כח
- עננו ביום קראנו - ימים המסוגלים מאד לקבלת התפילות ..... כט
- תעלה תפילתי - זמן תיקון וקבלת התפילות של כל השנה ..... ל
- שישו ושמחו - סגולת השמחה בתורתנו הקדושה ..... ל
- תחילתה וסופה חסד - הזהירות בכבוד חברו ..... לב
- עכבו עמי - בקבלה טובה ישאר קשור לכל השנה ..... לג

חג הסוכות

והיית אך שמח - שמחו בה' (דברים טו יד-טו) 'ושמחת בחגך וגו' והיית אך שמח^א,
 זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, הנה אתא ובא ורבים ישאלו היאך ניתן לקיים מצווה זו, והלא 'שמחה
 חג הסוכות זמן שמחתנו - שבו ציוונו הבורא יתב"ש מנלן' כאשר חבילי טרדות מקיפין אותנו מימין ושמאל,

א. ומה מאוד גדלה מעלת השמחה בחג הסוכות, וכמו שביאר ה'אבן עזרא' במה שנאמר 'ושמחת בחגך וגו', כי יברכך ה' אלוקיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אך שמח', - 'יברכך (לשון) לעתיד, ותהיה לעולם שמח, וטעם 'אך' כי לא תהיה כי אם כן'. היינו שבשכר מצות השמחה בחג יזכה להמשיך את השמחה לכל השנה כולה, 'אך' אם לא 'כן' לא תהיה שמח...

כעין זה כתב ה'אברבנאל' (פרשת ראה) וז"ל. 'והיית אך שמח - להבטיחו, שאם ישמח ויגיל בחג הסוכות יהיה שמח וטוב לב כל השנה. ומסיים 'ואם תתעצב בראשית השנה - בעיצבון תאכלנה, כי כן טבע המציאות, השמח בחלקו שמחה וששון ישיג...'

וב'פלא יועץ' (ערך סוכה סוד"ה ועוד נלוה) כתב 'וצונו לשמוח שמחה של מצוה, והוא סימן טוב לכל השנה, שכתבו גורי אר"י ז"ל, שמי שיהא שמח וטוב לב ולא יצטער כלל בחג הקדוש הזה, מובטח לו שתעלה לו שנה טובה ויהיה לעולם שמח.'

הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע מפרש בשם אביו הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע (מגן אברהם שחומ"ס ד"ה וישת), 'זמן שמחתנו' שהיא מלשון הכנה והזמנה כלשון המשנה (ביצה י:) 'זימן שחורים ומצא לבנים', היינו שמצות סוכה שאנחנו מקיימים בשבעה ימי החג, היא הכנה להמשיך שמחה על כל השנה כולה. כעין זה אמר הרה"ק רבי שמואל מליובאוויטש זי"ע (ספר מאמרים שנת תרנ"ה, עמוד תיג), שהתמצית והעיקר של שמחה מושפעת מכח חג הסוכות. גם מסגולת השמחה להציל על ידה מכל צרה וצוקה, כמו שאמרו חז"ל (מובא ברש"י במדבר כט יח) שצ"ח הכבשים שמקריבים בחג הסוכות, באים לכפר על צ"ח קללות שבתוכחה שבפרשת כי תבוא, ומבאר הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע (הובא בשם משמואל סוכות תרע"ג ד"ה ברש"י בשם אביו) כי ע"י השמחה שב'זמן שמחתנו' מתכפרים צ"ח הקללות הבאים על חסרון השמחה, כמו שנאמר שם (כח מז) 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה'. איתא מהרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (קנו). 'וכשם שבימים הנוראים המקורות נפתחין על ידי היראה, כן בימים האלו (בסוכות) המקורות של רחמים וחסדים פתוחים על ידי אהבה והשמחה בזמן שמחתנו.'

וכך הוה מעשה, פעם ספרו להרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן בעצם חג הסוכות על אחד מקרוביו שחלה ל"ע עד מאד, והנו מסוכן לעזוב את העולם, נענה רבי מאיר ואמר, הקב"ה אמר לנו לתקוע בשופר בר"ה, ומאיר'ל תקע, הקב"ה אמר לצום ולהתענות ביוה"כ ומאיר'ל התענה, הקב"ה ציוונו לשמוח בחג הזה - ומאיר'ל רוצה לשמוח, אבל רבוש"ע, הרי אין מערבין שמחה בשמחה, כי הנה אם ח"ו יארע איזה דבר רע (במיתת הקרוב ל"ע) אצטרך לברך ברכה 'בשמחה' (כאשר אמרו חז"ל, שיש לברך את ברכת דין האמת בשמחה) ולקבלינהו בשמחה, ממילא מוכרחים מן השמים לסלק מאתנו כל 'שמחה' אחרת, ולהשאיר אותנו אך ורק עם שמחת 'ושמחת בחגך'.

למדנו מכאן, כי כל מי שיש לו צער ויגון, והוא מדחהו בכדי לקיים מצוות 'ושמחת בחגך', א"כ בוודאי יסלקו מעליו מן שמיא שלא יצטרך 'לשמוח' בשמחה ממין אחר...

ב. תחילה וראש עלינו לדעת, 'כי לא ניתנה תורה למלאכי השרת', ואין הקב"ה מבקש מהאדם מה שאינו יכול לעמוד בו, ואם ניתנה מצוות השמחה לכל אחד ואחד מישאל בכל מצב שהוא נמצא - שמע מינה שאכן יש בכוחו להיות שמח למרות כל מה שעובר עליו...

וכבר שמענו מבעל המעשה אשר היו לו צרות הרבה רח"ל, ונכנס להגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל ושפך בפניו ליבו, נענה לו הגרש"ז ואמר, כי מכיר הוא יהודי שהוצרך לעבור ניתוח ומני אז אינו שומע באוזן אחת, גם

באר הפרשה - חג הסוכות

ג

אלמן הוא ל"ע, ובנוסף לכך יש לו ג' ילדים שלא זכו לפרי בטן, ומכל מקום שרוי הוא תמיד בשמחה ובכל עת פניו שוחקות ומחייכות, אמר לו הלה שאינו מאמין שיתכן כדבר הזה, שוב חזר בפניו הגרש"ז על דבריו והלה עמד על שלו שאי אפשר שיהיה כן, עד שאמר לו הגרש"ז, יהודי זה עומד בפניך עתה ומדבר עמך...

לפני כמה שנים נלב"ע איש תם וישר שהיה מסתופף בצל קדשם של אדמור"י לעלוב זי"ע ה"ה הרב ר' משה כהן ז"ל מבני ברק, שהיה ידוע בשם 'משה בן עליזה' מאחר שנפצע לפני שנים רבות מאוד, ומני אז לא היה מסוגל להזיז אבר, ובכל עת וזמן היה יושב בכסא גלגלים (ווילטשטי"ר), ומלבד ראשו לא פעל גופו במאומה, אבל, ר' משה זה שרוי היה תמיד בשמחה, מעולם לא מש השחוק מעל פניו. שמעתי מבנו הר"י שיבדלחט"א ששאל את אביו, ילמדני אבי מורי, כיצד ניתן להיות שרוי בשמחה עצומה ובמאור פנים כה גדול כשמצבו כה קשה, וכל גופו כ'שבר כלי' ממש רח"ל, נענה לו רבי משה ואמר, הנה אילו היו כל הבריות שבעולם כמוני, כולם יושבים בכסאות גלגלים וזקוקים לעזרה בכל צעד ושעל אזי פשיטא שהייתי יכול להיות בשמחה, שהרי מה ביני לבין אחרים, אלא מאי, כולם בריאים ושלמים ורק אני משותק ומוטל בכסא גלגלים, וכי מן היושר שאהיה בצער ובעצבון על כך שכל ברואי עולם זכו לבריאות השלימה... ומלבד האמת הנוקבת שיש בדבריו של יהודי 'פשוט' זה... ומוסר ההשכל לכל חד וחד בקושי דיליה, שיזהר מאוד שלא יהיה בעצבות על כך שטוב לאחרים... אך אתה הראית לדעת כי יתכן להיות בשמחה גם כש'הגוף' מסובל ומסובב ביסורים רח"ל, אך 'הנפש' עדיין שרויה בשמחה...

דברים נפלאים הביא הגה"צ בעל מחבר 'רמזי מחשבה' שליט"א (הסובל בשנים האחרונות יסורים נוראים ממחלה קשה, השי"ת ירפאהו ברפוא"ש במהרה) בהקדמת הספר, וז"ל. בשפת אמת (ליקוטים) מביא את דברי הזוה"ק (תיקוני זוהר אתון כ"ב) בשמחה אותיות מחשבה. והענין מתבאר בפשיטות שלהיות בשמחה תלוי במחשבתו של אדם, שמחה אינו תלוי כלל במה שיש לו לאדם ובמה שחסר לו לאדם, אם מחשבותיו של אדם יהיו מחשבות המביאות לו שמחה הוא יהיה בשמחה. החושב שאם ישלים לו הקב"ה את כל חפציו שהוא משער לעצמו שהוא חפץ בהם, רק אז יוכל להיות בשמחה, טועה הוא, כל אחד יכול להביט מסביבו ולראות את האנשים שכאילו יש להם די מחסורם, ופניהם עצובות, כי אין שום דבר יכול להביא שמחה לאדם, אם לא שבמחשבתו הוא מכניס לעצמו מחשבות של שמחה, כשהוא מאמין במחשבתו שכל מה שעושה הקב"ה בשבילו הכל הוא לטובה, ואין שום דבר רע יכול לצאת מאיתו ח"ו. ואומר לכם זאת ממה שאני רואה ומרגיש מעת שהקב"ה שלח לי מתנות נפלאות (בלשון נקיה, חולי ומכאוב נוראים ל"ע), אין שום דבר שיכול לעצור את השמחה באדם, המחשבה ורק המחשבה של האדם מחליט האם הוא יהיה בשמחה או שיהיה בצער, אין הקב"ה לוקח מאף אחד את הבחירה להיות בשמחה, גם אם נשלח לו ממרום כל מיני מתנות, ונראה לו שנלקח ממנו דברים מסויימים, הרי את המחשבה אין הקב"ה לוקח ממנו, ועל המחשבה האדם עצמו בעל הבית, ויכול הוא לחשוב ולהתבונן בטובות הנפלאות שהקב"ה עושה איתו, ולראות בחוש איך שבכל צעד ושעל הקב"ה נמצא סביבו ואין הקב"ה עוזב את אף אחד אפילו לא לרגע קט. ואם רק יחשוב האדם טיפה מן הים ממה שהקב"ה חושב עליו, כבר היה מזמן בשמחה, דהקב"ה חושב ומשפיע על כל אחד ואחד בכל רגע ורגע חיים טובים ומאושרים, סוף דבר, הכל תלוי במחשבותיו של אדם, ובמחשבתו הוא מחליט אם להיות עצוב ומדוכא או להרים את רוחו ולהיות בשמחה ולחיות חיים רוחניים ומרוממים. עכ"ל.

על כן יאמרו המושלים לבאר בלשון המשנה (אבות ב טו) 'ובעל הבית דוחק', שהוא כמו הנכנס לחנות נעליים, המוכר שומע את מבוקשו, ונותן לו ג' קופסאות של מנעלים, הקונה מתחיל למדוד אותם ובינתיים נפנה המוכר לעזור לקונה חדש, אדהכי והכי מנסה הקונה הראשון להחזיר את המנעלים שאינם לטעמו או למידתו לתוככי הקופסא ואינו מצליח, כי אם מניח שני המנעלים זה בצד זה הרי הקופסא צרה מידי, ואם מניחם זה על גב זה הקופסא נמוכה מידי, ולמעשה, שב המוכר אליו והוא מצליח בין רגע להכניסם כראוי, הא כיצד, כי בעל הבית - זוהי עבודתו וזוהי פרנסתו, והוא מכיר בסודם של דברים, יש להכניס את המנעלים זה הפוך מרעהו ברוחבם, וגם כשראש אחד לצד זה ישים את ראשו של שכנו לצד שני, וזו באה המשנה ללמדנו, שיכיר האדם שהוא 'בעל הבית' ובידו תלוי הדבר, ממילא יהיה 'בעל הבית דוחק' ויצליח 'לסדר' גם כשנראה שהמצב 'צר' ו'דחוק' הרי בעל הבית יכול להכניס את 'השמחה', ו'הכל על מקומו יבוא בשלום'...

ויתבונן כל אדם בעצמו עד כמה טרח ויגע למצוא ארבעת המינים כשרים ומהודרים, כמה זמן השקיע בהם... כמה מעות הוזיל מכספו עליהם... ואם כן קל וחומר עד כמה צריך 'להתייגע' לקיים מצות שמחה שהיא נוהגת מדאורייתא כל שבעה... ולא יתן 'כף רגל' לשטן המבלבל בכל כוחו להביאו לידי צער וכעס.

ימים, כל האזרח בישראל ישבו בסוכות] להזהיר כל האזרח על ישיבת הסוכה, משום דתכלית המצוה לפי הפשט לצאת משיבת קבע לדירת עראי כדי שישומו בעלי האסיף אל לב שמכ"מ אינם כתושבים בארץ אלא כגרים, וכמו שאמר דוד (מלשה"כ תהילים לט יג) 'כי גרים אנחנו תושבים ככל אבותינו'. ולפ"ז הייתי אומר דמצות סוכה לא ניתנה אלא לבעלי קרקע בא"י ויש לו אסיף ולבו רחב עליו, אבל עני הנודד אין צריך למצות סוכה, משום הכי חזר והזהיר 'כל האזרח וגו'', ופירש הטעם ע"ז במקרא הסמוך. למען ידעו וגו' כדי שלא יהיו מתואשים מן החיים הטובים אפילו אין להם אחוזת נחלה ושמחה טבעית, מכל מקום ידעו ממצות סוכה, כי ניתן לזכור ישיבתם בסוכות בהוציאו אותם וגו', והרי היה אז מכל מקום שמחת עולם על ראשם. והרי אני ה' אלוקיכם מנהיג ומשגיח עליכם לעולם ואין מעצור ממנו ית' להשפיע טובה וברכה גם בלי אחוזת נחלה, עכ"ל.

ומבאן תשובה רבתית לכל הדופקים על 'שערי השמחה', כי האמונה הטהורה היא מקור ויסוד שמחת החיים של יהודי, שכאשר האדם מאמין שהקב"ה הוא מנהל את העולם, והוא מנהיגו בחן בחסד וברחמים, ושהוא 'נמצא בידים טובות', וכל מאי דעביד רחמנא

ולא מצאנו מנוח. אף מי שנתברך בבנים ובנות כשתילי זיתים סביב לשולחנו בריאים ושלימים בגו"נ, ידאג בכל עת שלא תפסק הטובה ממנו, ומידת השמחה רחוקה ממנו והלאה. גם עלינו להתבונן מפני מה נקבע מצווה זו של 'ושמחת בחגך' בחג הסוכות דייקא, עד שכבר נקרא הוא בפי חז"ל (בסדר התפילה) בשם 'זמן שמחתנו'.

אלא, שהנה כל עיקרה ומהותה של מצוות הישיבה בסוכה היא חיזוק האמונה בהשי"ת, וכדכתיב (ויקרא כג מב-מג) 'בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים אני ה' אלוקיכם', ור"ל, שיתחזק באמונה בהשי"ת, כי הוא מנהיג את בני ישראל, ומיטיב להם תמיד גם בהיותם 'במדבר' בארץ ציה ועיף בלי מים², וכדברי רבינו הרשב"ם על הכתוב 'למען ידעו דורותיכם - למען תזכרו, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל במדבר ארבעים שנה בלא יישוב ובלא נחלה, ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה, ובתים מלאים כל טוב, ואל תאמרו בלבבכם כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה'.

וכאותם דברים ערבים שכתב הנצי"ב ב'העמק דבר' (שם) וז"ל, כפל המקרא [בסוכות תשבו שבעת

עוד עלינו להאמין כי הקב"ה נותן כוחות הגוף והנפש בכדי שנוכל לקיים רצונו ית', וכמו שאמרו 'הבא לטהר מסייעים לו', ואם יחפוץ האדם להיות בשמחה - מן השמים יעזרוהו. וכבר פירש הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע במה שאמרו בגמ' (מח.) שבא הפסוק 'לרבות לילי יו"ט האחרון לשמחה', שרמזו בזה על לילי ימים טובים של הדורות האחרונים, השקועים בחשכת לילה ובתוקף הגלות והייסורים, שניתן כח מלעילא גם בהם להיות בשמחה. ג. ו'דיעה' זו צריכה להיות ברורה וחזקה עד שיהיה טופח על מנת להטפח וישפיע בזה גם על 'דורותיכם' שאף הם יהיו 'ספוגים' באמונתו ית"ש, וכמו שאמרו בדרך רמז כי למען ידעו דורותיכם ר"ת 'ילד', ר"ל שיהיה האמונה אצלו כדבר פשוט שגם 'ילד' יכול להבין...

ד. כה אמר הרה"ק רבי צבי הירש מרימינוב זי"ע 'עם הסוכה אנו מרמזין שהקב"ה משגיח עלינו דרך נקבי הסכך', ויתכן ביאור דבריו הק', שעניין הסוכה להורות תוקף אמונתנו גם בזמן של 'הסתר' ח"ו - כשאין נראה בעליל ההשגחה הפרטית, אך אנו מאמינים כי הקב"ה 'משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים'.

איתא בגמרא (ע"ז ג.) שלעתיד לבוא יגיד הקב"ה לאומות העולם 'מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה, מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא', יש שביארו כי הקב"ה יבוא לנסותם בענין ה'אמונה בה". ולכן נותן להם מצוה קלה וסוכה שמה והיינו הסוכה שהיא צילא דמהימנותא - יסוד האמונה, כאשר כוונת הנסיון האם יאמינו בהשי"ת בכל מצב, דהיינו אף כאשר הם יושבים מוקפים רק בדפנות של 'עראי', ובאמת, הגוים אינם מאמינים רק כאשר הינם במצב של ראש גגו (ב'שפיץ') - כשהכל מתנהל על הצד היותר טוב ומזלם מאיר להם פנים.

וזהו אומרם 'מיד כל אחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו', אך אז 'מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז' זה הטבע, היינו שהקב"ה משנה מזלם מטוב לרע, ולפתע הם מפסידים כספם ורכושם - לראות אם עדיין המה מחזיקים באמונתם, אך הם 'מבעטין ויוצאים', משא"כ בני ישראל עם קדוש מחזיקים עצמם בכל מצב באמונת אומן (וראה

לטב עבירה, מיד תנוח עליו נפשו ו'באמונתו יהיה' ותסור כל דאגה וצער מקרבנו.

דירת עראי - להיות שמה בחלקו עונד ייאמר בזה, כי הנה הסוכה היא 'דירת עראי', והגידו צדיקי הדורות שבא הכתוב להשריש בנו עניין 'ההסתפקות במועט', שלא לרדוף אחר המותרות ותענוגי עוה"ז שאין בהם ממש, אלא יהא די לו לאדם ב'דירת עראי'... וכמו שהאריך בזה הנה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע ב'ערות דבש' (ח"א דרוש ו) וז"ל, 'אבל האיש הירא וחרד לדברו של מלך מלכו של עולם, לא תהיה לו סוכה זו לבד בחג הסוכות, כי אם כל השנה

ובלשונו של הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרמ"ה ד"ה מצות), מצות הסוכה הוא מדת הבטחון בה' יתברך, כמו שכתבו רז"ל (סוכה ב.) 'צא מדירת קבע' - שלא לבטוח בעושר ובנכסים, רק לבטוח בה', ולכן הוא זמן שמחתנו, כי אין שמחה כשמחת הבוטח בה' באמת, כמו שמבאר בספר חובת הלבבות.

ה. בדרך צחות פירשו שהנה יש המצריכים להחזיק את האתרוג הפוך בשעה שמברכים על הלולב (או"ח תרנ"א ד), ללמדנו כי כשאדם נמצא במצב הנראה כאינו טוב כדאמרי אינשי 'מיטין פיטעם אראפ' (כ'שהפיטם' כלפי הקרקע) - זהו שעת הכושר לברך... מתוך אמונה כי הכל לטובה, והכל יתהפך לטובה.

כדבר הזה אמרו לרמז עוד במנהג ה'נענועים' בהלל, שמבואר בשו"ע (סי' תרנ"א ס"ח) שנוהגים לנענע בשעה שאומרים 'הודו לה', והביא המשנ"ב (ס"ק ל"ז) שבכל פעם שמנענע לצד אחד יאמר תיבה אחת, נמצא שכשמנענע ל'למטה' אומר תיבת 'לעולם', ואילו כשמנענע לאחוריו הרי הוא אומר 'חסדו', ללמד לאדם, שאם ח"ו נמצא הוא למטה ולאחור... יזכור היטב ש'לעולם חסדו'... וגם במצב כזה לא עזבוהו חסדיו המרובים.

ובאותו עניין, רמז נאה שמעתי, שהנה מצינו ב'הלל הגדול' (תהילים קלו) שנאמר בו כ"ו פסוקים שכולם מסתיימים ב'כי לעולם חסדו', ואתה תחזה בהרבה מסידורי התפילה (בצפרא דשבתא) שסידרו כל פסוק בפני עצמו, ובכולם כתוב 'כי לעולם חסדו' חוץ מפסוק אחד שנכתב כל"ח [והוא ר"ת כי לעולם חסדו] - בפסוק שנאמר בו 'את הירח וכוכבים לממשלות בלילה' (ש'לרוב אריכותו לא נשאר מקום אלא בר"ת), ונרמז כאן יסוד גדול, שגם בשעה ש'חשכה' ירדה לעולם, השמש שקעה ואינו רואה אלא ירח וכוכבים והוא שרוי ב'אפלת לילה' - ידע שגם אז לא כלו רחמי ית' אלא כי לעולם חסדו, ואף אם אינו מוצא את החסדים, אך יתחזק באמונה ש'הירח והכוכבים' הם הם טובה נסתרת ור"ת של כי לעולם חסדו...

ו. ביסוד הדברים ביאר ה'ערוך לנר' (סיום למס' סוכה, נדפס בסוף המסכתא) מה שאמרו בגמרא (סוכה ב.) לפסול סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה כי אז נחשב כיושב בצל דפנות ולא בצל סוכה. ומבאר הער"ל כי הדפנות המקיפות את הסוכה מרמזות על ענייני עולם הזה המסבב את האדם מלמטה, אולם המשכיל מרים את עיניו כלפי מעלה ויודע שה'סכך' הוא העיקר, להבין שההשגחה העליונה פקוחה עליו תדיר, והוא מאמין בבורא יתב"ש שמספק כל צרכיו בכל עת ובכל רגע. ועיקר מצות סוכה הוא להזכיר לבשר ודם את ענן ה' החופף עליו, ועל כן הסכך למעלה מעשרים פסול, שאז יושב בצל דפנות ולא בצל סכך, לרמוז על השם בטחונו שתבא לו תשועתו על ידי ענייני העולם - שזה פסול, ולא נרצה לפני ה'.

ובזה יש שביארו (בשם הגרש"ר הירש) דלכן פסול לסכך במחובר לקרקע (וצריך להיות הסכך תלוש), כי האדם שהוא בעל נחלה הרי הוא נטוע ומחובר היטב לקרקע - כלומר בנכסים אלו מבטחו ומשענתו, לזה אמרינן ליה - צא מבית זה למשך שבעת ימים, צחצח את מוחך מכל אלו המחשבות, וקבע דירתך בדירת ארעי ב'צילא דמהימנותא' (צל האמונה הטהורה).

כעין זה רמזו במה דאיתא במשנה (סוכה ט): 'העושה סוכתו תחת האילן, כאילו עשאה בתוך הבית', ששני פסולים אלו דומים במהותם - כי תכלית מצוות סוכה היא להביא את האדם לידי אמונה בהש"ת, ולזה תהא הסוכה תחת כיפת השמים בלי שום הפסק, להורות לאדם שיהא תלוי אך ורק בבורא יתב"ש, ולא יסמוך על כוחו ועוצם ידו של בשר ודם. וממילא לא יחפש אחר מגן ומחסה של 'הבית' או 'האילן', אלא ישליך על ה' יהבו, ויחפש את הכוכבים המאירים משמים לתוכה, ולכן אמרו בירושלמי (סוכה פ"ב ה"ג) שלכתחילה עדיף שיראו את הכוכבים מתוך הסוכה, שלעולם ימצא את אור האמונה מתוך החושך.

ז. ועיי"ש עוד שכתב, שההסתפקות במועט מסוגלת לאריכות ימים, דהכי חזינן שבאלף שנים הראשונים מבריאת העולם היו מאריכים ימים, 'וכן אבותינו אברהם יצחק ויעקב היו שוכני אהלים, והוא שהאריך ימיהם, כי לא חרדו לפגעי אש שישורף ארמונם, ולא פחדו לקול אויב ורעב ומגיפה, כי מהר נתקו חבלי אוהלים ויתידות משכנותם',

באר הפרשה - חג הסוכות

יהיה לו הכל לדירת עראי, וילין בצל סוכה ויצא מדירת קבע, ויהיה הכל בעיניו כגור וכאורח בעלמא, ויביט בכוכבי השמים - לשים בה' מבטחו, מבלי לבנות בתים באבנים משכיות, וחדרי מלכים ברצפת בהט ושש וכדומה מתענוגי בני אדם להרחיב דעתו, עב"ל¹.

ומהאי טעמא חג הסוכות הוא זמן שמחתנו, שכל עוד שרודף האדם למלא תאוותיו ולהשיג יותר ויותר הרי הוא מלא רוגז ואנחה², ואינו יכול להיות מרוצה ושמח³, ורק כאשר מסתפק במה שחננו ה' אזי הוא שמח בחלקו וסר ממנו יגון ועצבון⁴.

היינו שאין זו סגולה רוחנית גרידא, אלא כך הוא נמי בטבע העולם, שמחמת ההסתפקות במועט אינו בא לידי דאגה לעולם, שהרי לעולם יספיק לו במה שיש לו, ובגלל שנפשו שלוה יאריך ימים.

ומוסיף עוד, שיסוד זה חזינן גם בבית המקדש, שכן המשכן עשו מקרשים ויריעות, ולכן השרה שם קוב"ה את שכינתו במשך ת"פ שנה, מאז בנייתו במדבר ועד נוב וגבעון, ואילו מקדש שלמה שהיה בנוי בבנין אבנים יקרות נחרב אחר ת"י שנה, והיה לשריפת אש בעו"ה, וכן בית שני נחרב בימי יוונים והורדוס חזר ובנאו, ועם כל זה לא התמיד יותר מת"ך שנה, הרי שבהאי עלמא מתקיים יותר בנין עראי מאשר בנין קבע, והדברים נפלאים.

ח. אמרו חז"ל (קה"ר א לב) 'אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו, יש בידו מנה מתאוה מאתים, יש בידו מאתים מתאוה לעשות ארבע מאות', וכבר התקשו בזה, שהלא יש לו 'מנה' ומתאוה לעוד אחד וא"כ נמצא שמת וחצי תאוותו בידו. אלא שהרדיפה אחר התאוות גורמת לו להיות תמיד בהול ומבלבל, נוטלת ממנו את יישוב דעתו, ומביאתו לידי צער ועגמת נפש על שחסר לו את ה'מאתיים'. וממילא נמצא שתמיד חסר לו שני דברים. א. ה'מנה' השני. ב. מידת השמחה והמרגוע, וממילא אין לו אפילו חצי מתאוותו בידו, שהרי יש לו 'מנה' אחד בלבד וכולו יגון ואנחה על מה שאינו מצליח להשיג...

ט. משל למה הדבר דומה לנער קטן שעלה ל'באס' (אוטובוס) ובכה בקול גדול, שאלו ה'נהג' למה תבכה, ויען הנער ויאמר כי מוכרח הוא לנסוע באוטובוס להגיע לביתו, אך מה אעשה ואין הפרוטה מצויה בכיס לשלם על הנסיעה. נכמרו רחמי הנהג והוציא מעות מכיסו, נתנם לנער ש'ישלם' לו על הנסיעה, ונתן לו כנגדם טיקעט (כרטיס) המאשר את התשלום, ויצאו לדרכם, אחר זמן מה והנה רואה הנהג כי שב הילד אל שקו ואל בכייתו, וישאלהו בעה"ב, מה עכשיו... כלומר מה אירע לך כי חזרת לבכייתך. ויען הנער, ראיתי ששאר הנוסעים מקבלים ממך גם מעות לבד מהכרטיס (כעודף על התשלום), ומדוע קיפחת אותי ולא נתת לי כי אם כרטיס בלא צירוף מעות עמהם...

ולנער קטן בדעתו זה נדמים כל אותם ה'מתאוננים ומתלוננים', כי כל הרגשת הצער נובעת מחמת שמרגיש תמיד ש'חסר' לו... חסר לו כסף... חסר לו בריאות וכו' וכו', כי נדמה לו ש'מגיע' לו כל הטובות שבעולם, אמנם אם יתחזק באמונתו לדעת שהקב"ה הוא מנהל את העולם והוא הנותן, אזי יתברר לו היטב שלא 'מגיע' לו כלום... כי הקב"ה משפיע בכל עת ובכל שעה מאוצר מתנת חינוך, וכפי הטובה האמיתי בעבורו, וממילא ישמח בחלקו.

ידוע מאמר ה'חכם', שלכל אחד יש 'חצי כוס מלאה' בשפע וכל טוב, וגם (נדמה לו כי) 'חצי כוס ריקנית', וכך היו זקני ירושלים אומרים (ומטו בה בשם הרה"ק הנועם אליעזר מסקולען ז"ע), אל תתעצב אל לבך בראותך כי חצי מכוסך ריקנית, כי האמת אגיד, אינך אלא טועה, מעולם לא הייתה הכוס כל כך גדולה, מעיקרא הייתה הכוס קטנה ומלאה כולה... כלומר מדוע גמרת בדעתך שלפי רוממותך מגיע לך כך וכך...

וכנגד זה היה אומר הגאון רבי יעקב גלינסקי זצ"ל על עצמו, שהוא תמיד מלא שמחה וחדווה מאחר שהוא נמוך קומה, וממילא אינו רואה אלא את חצי הכוס המלאה (שהיא התחתונה ונראית גם לנמוכי קומה...). ויש בדבריו ללמד לקח ומוסר שאם 'ינמיך' את עצמו, ויסיר מליבו את המחשבות ש'חייבים' לו... אזי יראה אף הוא תמיד רק את החצי המלא...

באחד בדרך צחות אמרו בלשון הכתוב (תהילים קטז יג) 'כוס ישועות אשא', שצריך לישא ולהגביה את ה'כוס', שיתבונן ויראה עד כמה 'כוס הישועות' גדולה ועד כמה רבו חסדי ה' עליו, וממילא תשרה עליו השמחה, כי בהיות הכוס בגובה עליון יראה תמיד רק את החצי המלא בברכת ה'...

ושורש מידת ההסתפקות במועט והדרך לקנות אותה הוא על ידי חיזוק האמונה, שמאחר שידוע הוא שהקב"ה הוא נותן לחם לכל בשר ותמיד מיטיב ודואג ו'עושה להם כל צרכיהם', אם כן 'דיו' במה שחננו הבורא ית"ש, כי אם אכן היה 'טוב' עבורו שיהיה לו יותר הרי היה הקב"ה משפיע עליו עוד ועוד, ואם לא נתן לו גם את 'תאוה' זו סימן שאין זה בכלל צרכיו...

י. ובזה ביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע את הטעם שקוראים מגילת קהלת בחג הסוכות, כי הרוצה להיות ב'שמחה' צריך לזכור היטב שכל קנייני עוה"ז הכל הבל.

יבש פסול - עשית המצוות בחיות ובהתלהבות מתוך שמחה של מצוה
 איתא בגמ' (סוכה יא:) 'לפרש במה שנאמר (דברים טו יג) 'חג הסוכות תעשה לך' - 'תעשה ולא מן העשוי'.
 והגידו צדיקי הדורות כי רמו גדול נרמו בדברי הגמ' ולמד על אופן צורת עשיית כל המצוות שיהיו בבחי' תעשה ולא מן העשוי, שלא יקיים אותם בלא לב וכמצוות אנשים מלומדה עד שתהא המצוה 'נעשית מאיליה'... אלא 'תעשה' אותם עם הכנה ראויה מקודם" ומתוך התלהבות וחיות בשמחה של מצוה".

יא. ידוע מאמר העולם על הפסוק (הושע יד י) 'צדיקים ילכו בם, ופושעים יכשלו בם', כי הצדיק מכין עצמו לפני המצווה והולך לקראתה, משא"כ פושעים לא יחשבו רגע אחד בטרם יבואו לידי המצווה, רק יכשלו בם, כמי שנתקל בטעות באיזה מכשול המונח על הארץ.

וכבר כתב הרה"ק ה'שפת אמת' (האזינו תרל"ד ד"ה בטור) וז"ל, אבל אין הדבר רחוק שיותר כח והצלחה יש בהכנת המצוה מגוף קיום המצוה. ויש לדון קל וחומר ממה שאמרו ז"ל (יומא כט.) הרהורי עבירה קשים מעבירה, כל שכן מדה טובה, הרהורי מצוה שאדם מהרהר ומשתוקק לקיים פקודת השי"ת טובים מהמצוה ושומרים האדם. עכ"ל.

והוכיח זאת הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (סוכות ליל ב' תרצא) מ'שמחת בית השואבה', שעשו בבית המקדש שמחה גדולה קודם שאיבת ניסוך המים - משם שואבין רוח הקודש, ולא כתיב כן על גוף המצווה - ניסוך המים לאחר הקרבת תמיד של שחר, אלא שהכנה למצווה יכולה להביא יותר אור ושמחה מהמצווה עצמה.

באמת אמרו, כי גם היצר הרע 'יודע' על גודל נחיצות ה'הכנה', ואשר על כן מנסה לבלבל את האדם שלא יתכונן כדבעי, ולא עוד אלא שמסיח דעתו מן העיקר אל הטפל, להחמיר בדקדוקים שונים [שכולם יסודתם מהררי קודש ואסור לזוז ממנהגי ישראל כמלוא נימה] שאינם עיקר וה'נקודה' של היו"ט.

משל למה הדבר דומה, לאחד שהיה עובר מדי יום ביומו בין גבולות המדינות עם רכב מפואר מלא חול, והיו שומרי הגבול תמהים ושואלים מאי האי, השיב האיש ואמר, שהוא בונה כעת ארמון מפואר ורחב ידיים בעירו, וכיון שהחול באותה מדינה זול יותר על כן הוא נוטל חול מאותו מקום לצרכי הבנייה, אולם השומרים לא קבלו את תשובתו התמוהה, שהרי החול כמעט ואינו עולה מאומה, וחשדו בו שבודאי הוא מסתיר בהם אבנים טובות ומרגליות וברצונו להשתמט מלשלם עליהם מכס כדן, לפיכך ציוו עליו לרוקן את כל החול אשר ברכבו וניפו את הכל בנפה וכברה, אך לתדהמתם לא מצאו שם מאומה, בלית ברירה נתנו לו לעבור בין הגבולות, וכך נמשך המחזה הזה במשך תקופה ארוכה, מדי יום ביומו היו השומרים מנפים ומסננים את החול אך חוזרים בידיים ריקניות, שלא מצאו שם מאומה, לאחר זמן מה הודיע העשיר לשומרים, שסיים לבנות את הארמון ומעתה אינו צריך לעבור עוד בין הגבולות. היה שם חכם אחד בין השומרים, שבהיחבא ביקש ממנו שיגלה לו את סודו, וכי שוטה הוא לטרוח להעביר חול מהתם להכא להרוויח כמה פרוטות, אמר לו העשיר, לא אגלה לך עד שתבטיח אותי שלא איענש ולא תגבה ממנו מכס על כך, ואכן, לאחר שהובטח לו על הדבר הזה לגלג עליו העשיר 'וכי לחול הייתי צריך, הרי לא חסר לי חול בחצר ביתי, אלא בכל יום נכנסתי ברכב חדש ויקר ושבתי עם רכב אחר ישן ופשוט, וכל מעשיי לא היו אלא בכדי להבריא את הרכב המפואר ולמכרו בהון רב, וכדי להסיח דעתכם מן העיקר מלאתי את הרכב בחול, וכך חשבתם בכל עת עברי 'מה מסתיר הילך זה בתוככי החול', ושכחתם לגמרי לחשוב על הרכב עצמו, אף לנו ייאמר - היצר מסיח דעתנו על דא ועל הא כדי שנשכח מה'נקודה הפנימית'.

'מעשה' באחד שנצרך לדרוש ברופאים עקב מחלתו ל"ע, ורצה לעמוד על טיבו של רופא פלוני אם מומחה הוא ובקי במלאכתו או שמא אינו אלא 'סנדלר'... ויצא לברר 'מה הבריות אומרות'... ושאל את ידידו האם מכיר הנך את הרופא הלזה והשיבו בהן, והחל לחקור אודותיו, נענה לו ידידו, מה אומר ומה אדבר... פשיטא שטוב לך לילך אליו, כי ב'חדר המתנה' שם שוהים ה'ממתנינים' לתורם יש 'מזגן' (עירקאנדישען) חזק מאוד המצנן היטב את האוויר, גם עומדים שם ניצבים כסאות מפוארים ומשובחים אשר נוח מאוד לשבת עליהם, אף כלי מיוחד (מתקן) מים קרים עומד לטובת הציבור... שמע אותו 'השואל' בחוסר סבלנות... ושאלו, מה אתה אומר על הרופא עצמו... השיב הידיד בכסילותו, אכן הרופא עצמו אינו מומחה כל כך, אך כדאי ללכת אליו בגלל ה'חדר המתנה'... גער בו, וכי מחפש אני אחר חדר המתנה או אחר רופא... כך היצר הרע מבלבל ומסיח דעת לחשוב על 'חדר המתנה' ולא על העיקר... יב. עפ"ז פירשו בלישנא דגמ' (סוכה ב.) 'אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, והנה עיקר המצווה היא בישיבה בדירת עראי, ואם כן לאיזה צורך הזכירו שצריך לצאת מדירת קבע, ומה נפקא

באר הפרשה - חג הסוכות

מצות שעושים בני אדם ואינם מתקיימים דברי רבותינו ח"ו בענין גודל שכרם אפילו בעולם הזה, אבל השרש שהכל נשען עליו הוא, שבעשיית המצוה אל יחשוב שהוא עליו כמשא וממחר להסיר מעליו, אבל יחשוב בשכלו כאלו בעשותה אותה המצוה ירויח אלף אלפים דינרי זהב, ויהיה שמח בעשותו אותה המצוה בשמחה שאין לה קץ מלב ומנפש ובחשק גדול, כאלו ממש בפועל נותנים לו אלף אלפים דינרי זהב אם יעשה אותה מצוה זו, עכ"ל.¹⁰

והיינו מעמא, כי עיקר הנחת רוח שיש לו להקב"ה אינו מעשיית המצוה גרידא אלא מהשתוקקות הלב לעשות רצונו ית"י, ומהתלהבות קדושה שיש לו לאדם 'סביב' המצוה יי, והשמחה והרגשת האושר בקיום המצוה. ונודע מה שכתב הרמב"ם (סוף הלכות לולב פ"ה הט"ו) וז"ל, 'השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה, ובאהבת הא-ל שציווה בהן, עבודה גדולה היא'¹⁰. דבר נורא כתב הגה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע (הקדמה לשער המצוות) וז"ל, 'ק, והנה אנחנו ראינו כמה וכמה

מינה היכן ישב מקודם, ומדוע לא אמרו בלשון קצרה 'כל שבעת הימים שב בדירת עראי', אלא ללמדנו שאין די ב'שיבה' בעלמא בלא מח ולב.. אלא צא מדירת קבע, כלומר 'צא מעצמך' ותתבונן במעשיך בשיבה בסוכה. יג. מסופר על הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, שפעם פגש את השטן בין כסה לעשור כשהוא עצב, שאלו לעצבות זו מה היא עושה, ויאמר השטן, שהנה הוא רואה ספינה מלאה אתרוגים המפליגה ממדינה למדינה, ועליהם הולכים בני ישראל לברך בחג הסוכות, והלא אמרו (סוכה לה) שנענועי ארבעת המינים המה 'גירא בעינא דשטנא' [-חיצים בעינו של השטן], לא עברו ימים מועטים ושוב פגש הרה"ק מבארדיטשוב את השטן, אך הפעם היה שמח וטוב לב, וסיפר להרה"ק מבארדיטשוב שפעל פעולות שונות ונתנו לו זכות בשמים להטביע את הספינה, וממילא לא יוכלו בני ישראל ליטול את הארבעה מינים, בחול המועד סוכות פגש הרה"ק מבארדיטשוב את השטן בפעם השלישית, ובפעם הזאת היו שוב פניו נפולות, תמה הרבי ושאלו על כך, שהרי מילאו את משאלתו והטביע את הספינה, וא"כ מה לו כי ילין עכשיו, השיב השטן ואמר 'אכן הצלחתי במזימתי ורוב האתרוגים לא הגיעו למחוז חפצם, אך בדרך לא דרך הצליחו כמה סוחרים להעביר אתרוגים בודדים מהכא להתם, ובני ישראל עם קודש הוזילו ממיטב כספם ושילמו סכומי כסף עצומים כדי לזכות במצוה זו, והשתוקקות ורצון אלו גדולים וחשובים יותר מכל עיקר המצוה גופא, ועל כן הנני עצב ומתחרט על שגרמתי להטביע את הספינה, כי טוב היה לי שיהיו אתרוגים מהודרים בריוח, וממילא תמעט השתוקקותם'...

יד. נהגו העולם להעניק ל'חתן' 'קופסה מכסף' להכניס בו ה'אתרוג', והנה שונה הידור מצוה זו משאר הידורי מצוה, כגון מנורת כסף לנרות חנוכה, וגביע לקידוש והבדלה שהם בגוף המצוה (בחפצא) משא"כ 'אתרוג פושקע' שהוא מחזיק לאתרוג קודם המצוה ולאחריה - ולא בשעת מעשה כלל. וביאור הדבר, כי 'אתרוג רומז ללב', ועיקר הלב בנוגע לקיום המצוות הוא ה'עסק' והשתוקקות שלפני המצוה, ולאחריה - שאינו יכול להיפרד מהמצוה. וזה עיקר החשיבות...

טו. וכבר אמר הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע, שבד 'ערבה' עולה כמה גראצע"ס [-פרוטות], ומ"מ עולה חשיבותו למעלה למעלה עד שהוא הוא ה'חפצא' של 'יום ערבה' - יום הושענא רבא, אין זה אלא שהשמחה עושה אותו לדבר חשוב, כי אינו דומה מצוה הנעשית מתוך שמחה אלפי זהב וכסף ויותר, למצוה הנעשית כמצות אנשים מלומדה.

לעומת זאת, הרה"ק רבי מענדל מויטעפסק זי"ע (פרי הארץ מכתב כב) מבאר במה שאמרו חז"ל (חגיגה כז) 'פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון', והקושיא נודעת, שאם כן מדוע נקראים הם בשם 'פושעי ישראל' אחר שמרבים בעשיית מצוות, ומבאר, שאכן מקיימים מצוות לרוב אבל אינם שמחים ונהנים בעשיית מצווה, על כן נגרע כל ערך מעשה המצווה. והוסיפו על דבריו בדקדוק לשון הגמ' שהם מלאים מצוות, כלומר שממלאים עצמם במצוות, עושים מצוה אחת, ועוד מצוה ועוד מצוה מבלי להתלהב ולהתפעל מכל מצווה בפני עצמה.

טז. סיפר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, שבחודש אלול עלה זקנו הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע להתיישב בארץ ישראל, ומבעוד מועד הכין לדרכו שופר לראש השנה וארבעה מינים לחג הסוכות, והנה, בערב סוכות (בהיותו על הספינה) הבחין שהערבות נכמשו ויבשו, ונפסלו מלצאת יד"ח בהם, מיד הפציר ברב החובל שיעצור באחד מאיי הים כדי שיוכל לקטוף משם ערבות לחג, הלה התנגד לבקשתו בכל תוקף - כי מדוע יתעכב בהפלת הספינה בגלל אדם

זכה אמר הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (ליקוטים, אבות ד"ה) כח באדם לעמוד בנגד יצר הרע, ומבאר בדרך משל (אם למדת) שרק מצוה הנעשית בהתלהבות נותנת לאחד שמלמדים אותו תכסיסי המלחמה, כיצד לאחוז

אחד החפץ בכמה בדי ערבות, אולם הרה"ק מלעלוב לא הרפה ממנו, וללא אומר דברים הוציא את כל הכסף הרב שהיה לו באמתחתו (כי בטרם יציאתו מארצו קיבל סכומים גדולים ממקורביו וחסידיו) והושיטו לרב החובל, והבטיח לו את כל כספו אם ימלא את בקשתו, ואכן להצעה זו לא סירב רב החובל וזכה הרה"ק מלעלוב לקיים את המצוה כתיקונה, ובזאת הגיע לאר"י בחוסר כל, ושלח לבקש מגבאי הצדקות בחו"ל שיוסיפו לשלוח לו מעות תמיכה, ויהי כאשר קיבלו מכתבו תמיהו מאד על בקשתו, שהרי נתנו לו סכום מכובד מאד בטרם עלייתו לאר"י, ורק לאחר חקירות ודרישות נודע להם ממסירות נפשו לקיום המצוה, שהסכים לתת את כל אשר לו 'בעד נפשו', כי קיום המצוות בער בעצמותיו, וכל חפצי העוה"ז לא היו חשובים בעיניו למאומה מול התענוג והשמחה שהיו לו מלעשות נחת רוח לבורא יתב"ש.

יז. מעשה בבני קהילה אחת שהיה ישובם במקום רחוק ונידח שבאחת השנים לא נמצא שם אתרוג לקראת חג הסוכות, יום אחד נקלע למחוזם סוחר שבידו היה אתרוג והסכים למכרו להם בסכום גבוה מאד. נאספו ראשי הקהילה ושלחו שלוחים החליטו לחזור על פתחי אנשי העיר כדי שכל אחד יתן יותר מכפי יכולתו למען יוכלו לקנות אתרוג בשותפות, ואכן, כל בני העיירה קיבלו את פניהם בסבר פנים יפות ונתנו בשמחה יותר מכוחם ויכולתם, אך בין התושבים היה קמצן אחד שחשב לעצמו, דממה-נפשך אינו צריך לתרום מהונו למען קניית האתרוג, כי אם לא ירכשו בסוף את האתרוג מחמת מחסור בכסף, הלא אונס רחמנא פטריה ומה יש בידם לעשות, ואם בסוף יצליחו הגבאים לאסוף כסף מאחרים וירכשו את האתרוג, מה טוב ומה נעים, ויזכה אף הוא ליטול את האתרוג חינם אין כסף, וא"כ למה לו להוציא מכספו ורכושו כדי להשתתף בקנייתו, ואכן כך עשה, וכאשר הגיעו גבאי העיר סירב לתת להם תרומתו, ואף אחר ריבוי הבקשות והתחנונים לא הסכים בשום אופן להזיל מכספו למען מצוה רבה זו. לאחר מאמץ גדול מאד הצליחו ראשי הקהילה לקנות את האתרוג, והשמחה רבתה מאד אצל כל בני העיר, ביום הראשון של חג שחרית נעמד ראש הקהל בהתרגשות וארבעה מינים בידי, בתחילה בירך המרא דאתרא על הלולב והאתרוג ברחימו ודחילו, ואח"כ עברו כל אנשי הקהילה לפניו לברך עליהם בהתלהבות עצומה, בין העומדים היה גם אותו קמצן שרצה גם הוא לנענע את הארבעה מינים, אולם כאשר הבחין בו ראש הקהל, הודיע לו שלא יתן לו לקיים את המצוה, למען ישמעו ויראו שהפורש מן הציבור לא יוכל לבוא בסוף ולקצור הפירות חינם אין כסף, ויהי כשמוע כן הפציר בראש הקהל שיתן לו לקיים המצוה, אך תחנוניו ובקשותיו נפלו על אזניים ערלות ואף אחר שהבטיח שבצאת החג ישלם סכום כסף גדול לקופת הקהל לא הסכים ראש הקהל בשום אופן לתת לו את האתרוג כדי לנענע בו.

למותר לציין שלבו של הקמצן התפלץ בקרבו, אך את הנעשה אין להשיב, וכיון שהוא השתוקק עד מאד לקיים מצות-עשה מן התורה כמצות היום, לכן כשיצא ראש הקהל מבית המדרש וארבעת המינים בידי, פתח הקמצן ובירך בכוונה 'על נטילת לולב' והרים את ראש הקהל ונענע אותו לכל ארבע רוחות העולם, ובכך נרגעה רוחו שהרי סוף סוף נטל את ארבעת המינים כמצוות היום, באותה שעה פרצו כל הנוכחים בצחוק גדול בראותם את מעשיו, אך הוא לא התייחס כלל לאלו שלעגו לו כי היה שש ושמח על שזכה לקיים את המצוה.

עברו ימים ושנים ואותו קמצן נפטר ונסתלק לעולם שכולו טוב, משנעמד לפני בית דין של מעלה עשו עמו דין וחשבון ומצאו בו שהכף של העבירות מכריעה את הכף של הזכויות, וכמעט פסקו להוליכו לגיהנם, אך אז הופיע מלאך טוב והזכיר את נטילת הלולב שקיים באותה שנה, ובירר אם חישבו גם מצות נטילת לולב באותה שנה, משהשיבו לו הדיינים בחיוב, הוסיף הסניגור ושאל אם העלו גם את כובד משקלו של ראש הקהל על המשקל, תמיהו הדיינים ושאלו מה ענין ראש הקהל להכא, דהא לא נצטווינו לנענע כי אם ד' מינים בלבד, אולם הסניגור המשיך לטעון דמכל מקום הרי כל מה שנענע את ראש הקהל היה בגלל שבער בקרבו לקיים המצוה, ולכן צריך להעלות את משקלו על כף המאזנים, ואכן קיבלו את טענתו בב"ד של מעלה, וזה מה שהכריע את הכף לזכות וניצל עי"ז מדינה של גיהנם. ועתה הבה נתבונן במעשה זה, הלא אם לא היה הלה משתוקק ומצפה בכל לבו לקיים המצוה, היה פוטר עצמו בטענת 'אונס רחמנא פטריה' ותו לא, ואף שמצד הדין כך הוא, אך אם היה מתברך בלבבו לומר כן היה עלול לרדת לבאר שחת רח"ל, ורק הרצון וההשתוקקות הם גרמו לו להרים את ראש הקהל ולנענעו, בבחינת אהבה המקלקלת את השורה, ועי"ז ניצל מדין קשה בגיהנום.

וב'אזהב ישראל' (ליקוטים לסוכות) ביאר, ענין הסוכה הוא כדוגמא שאנו רואין את התרנגולת שמתחילה מצפצפת וקוראת לבניה ונותנת מזונות לפנייה, ואחר כך מכנסת אותם תחת כנפיה. כענין הזה נוהגת השכינה הקדושה עמנו, בראש השנה ויום הכיפורים היא כותבת לנו מזונות וחיים טובים, ואחר שקוצבת לנו מזונות אזי מכנסת אותנו תחת כנפיה. וזהו ענין סוכות שהאמא הקדושה מסככת אותנו בכנפיה, עכ"ל.¹

והנה אמרו בנמ' (ד:): שסוכה שאין בה עשרה טפחים פסולה - ונלמד ממה שאמרו שמעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה. ולכאורה צריך ביאור מה שייכות זה לזה... (ובפשטות הכוונה שלמידים שרק בנוה עשרה טפחים נחשב כרשות בפני עצמו). וביאר בספר 'חסד לאברהם' (להגה"ק רבי אברהם אזולאי זצ"ל, מעין רביעי נהר נח), וכן הוא ב'שפת אמת' (תרמ"ב ד"ה כתיב) דבא לומר שהשכינה שרויה בכל סוכה², לכן אין לעשות את הסוכה פחותה מעשרה כי אז לא תשכון בה השכינה.

בכלי זיין והיכן לעמוד בכדי שיוכל לפגוע בקמים כנגדו, והנה באותה שעה אזי אין נותנים 'אש' בכלי זיין שלא אין בו צורך עתה. ויהי היום והוצרך לצאת למלחמה, והביא עמו את כלי המלחמה אך לא נתן בהם אש אלא אחז בהם כמו בזמן שלמדוהו, ופשיטא ואין צריך לומר שמיד שבו אותו האויבים ושחקו על משבתו. וכך על דרך זה הוא הנמשל, שהקב"ה נתן לנו את התורה והמצוות כדי שנוכל להילחם עם היצר הרע, ו'ע"י המצוות שאנו עושין בהתלהבות גדול בחשק עצום אנו נדבקים בפנימיות המצוה... ונרחקים מהחומר. ולפי גודל התלהבות כן הוא התרחקות מהחומר ובא יותר להשגת הבורא. אבל העושה בלי התלהבות רק מצות אנשים מלומדה הוא כמו העבד הנ"ל שאין נתן האש בכלי זיין בעת המלחמה³.

שם שמים על הסוכה - השראת השכינה על היושב בסוכה איתא בזה"ק (ח"ג קנ:): 'תא חזי, בשעתא דבר נש יתיב במדורא דא צילא דמהימנותא שכינתא פרסא גרפאה עליה מלעילא' (בוא וראה, בשעה שהאדם יושב בצל הסוכה פורסת השכינה כנפיה עליו מלמעלה)⁴.

יח. מעין הדברים כתב הרה"ק בעל ה'תניא' (פרק נו) שרק על ידי השמחה אפשר לנצח במלחמת היצר, וז"ל, ברם כגון דא צריך לאודעי כלל גדול, כי כמו שנצחון לנצח דבר גשמי, כגון שני אנשים המתאבקים זה עם זה להפיל זה את זה, הנה אם האחד הוא בעצלות וכבדות ינוצח בקל, ויפול גם אם הוא גבור יותר מחבירו, ככה ממש בנצחון היצר, אי אפשר לנצחו בעצלות וכבדות הנמשכות מעצבות וטמטום הלב כאבן, כי אם בזריזות הנמשכת משמחה ופתיחת הלב וטהרתו מכל נדנדוד דאגה ועצב בעולם.

יט. אין איש מישראל הנמנע ממדרגה זו, אפילו מי שחושב עצמו מפשוטי ופחותי העם, וכך הוכיח הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע, ממה שדרשו חז"ל (סוכה יב.) מאי דכתיב (דברים טז יג) 'באספך מגרנך ומיקבך - בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר', ללמדנו שגם הפחות שבפחותים שהוא כ'פסולת' גם כן זוכה לעלייה בחג הסוכות, ולהיות כהסכך שהוא חלק משמותיו של הקב"ה.

יש שרמזו כן בהלכות נטילת לולב (סוכה לז:): 'מוליך ומביא, מעלה ומוריד', היינו אף אם התרחק להיות בבחינת 'מוליך', יש בידו לבוא לידי 'מביא' ולחזור לשורשו בקדושה.

צדיקים הגידו בגודל קדושת הסוכה דגם האיש הפשוט וההמוני מתקדש מאד בקדושתה ורמזו בלישנא דמתני' (סוכה כב.) 'המעובה כמין בית כשרה', שאף מי שנכנס לסוכה מגושם בעביותו כמו שהוא בבית ג"כ מקדשתו הסוכה למעלה ראש מפני שגדולה קדושתה עד מאד.

לעומת זאת ביאר הרה"ק מקאצק זי"ע במאמרם (סוכה כה:): 'מצטער פטור מן הסוכה', דמאחר והוא יושב בקודש הקדשים ובצל השכינה, איך יתכן שירגיש בצער ודוחק גשמי, ולפיכך פטור הוא מן הסוכה, כלומר שאינו מקושר ומחובר למצוה זו, וזאת אירע לו מאחר שלא השיג את פנימיות המצוה כלל.

כ. ואמר הרה"ק העטרת צבי זי"ע (דרכי חיים ושלום דף רסד) שלזה רמז הפיוט 'יחביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה', שביהכ"פ מזכירים ומבקשים שמירה בזכות הסוכה.

כא. הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (שחיהמ"ס תרע"ג) מבאר מדוע אין נוהגים לומר 'שלום עליכם' בליל ש"ק בחוה"מ סוכות, ומוסיף עוד ע"פ מה שהגיד אביו הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע בשם רבותיו שאם יבוא מלאך למקום שבני

והוא על דרך שהסמיכו בספרים (עיי' שם משמואל סוכות תרע"ט, ועוד) את הפסוק (שה"ש א ה) 'הביאני המלך חדריו' למצוות סוכה, לומר שהנכנס לסוכה כמו שנכנס לחדרו הפנימי של הקב"ה בכבודו ובעצמו²², על כן 'נגילה ונשמחה בך', כי עוז וחרוה במקומו²³.

וכך איתא בגמ' (סוכה ט.) כשם שחל שם שמים על החגיגה, כך חל שם שמים על הסוכה (והיינו שחל קדושת שם שמים על הסוכה כשם שחל שם שמים על הקרבנות)²⁴. איתא בגמרא (סוכה ב.) 'אדם יושב בצל סוכה'. וכן בזה"ק (ח"ג קג:) נקראת הסוכה צילא

ישראל מתקבצים ומתאספים יתבטל המלאך מחמת פחד ה', שהרי אמרו (סנהדרין לט.) 'כל בי עשרה שכינתא שריא', ולכן אינו יכול להישאר שם 'על אחת כמה וכמה שיש לומר, שאין ביכולת המלאך לבוא אל הסוכה מפני פחד ה' ומהדר גאונו, כי חל שם שמים על הסוכה, והאושפיזין גבוהין הרבה מן המלאכים כידוע, א"כ אין מקום לאמצעים', כי בסוכה גדולה מעלת כל יחיד ויחיד מישראל שאין המלאך יכול להגיע אליו, כי הוא יתבטל מגודל הקדושה השורה שם, 'ובזה תוכחת מגולה לכל איש היושב בסוכה לידע מה שלפניו', עכ"ל.

פעם דיבר הרה"ק מסאטמאר זי"ע, בענין ה'סדר' באמירת 'שלום עליכם' בשבת חול המועד סוכות (לנהגים לאומרו), האם מקדימים 'אזמין לסעודתא' - להזמין את האושפיזין, או מקדימים 'שלום עליכם' למלאכי השרת תחילה, והעיר אחד הנוכחים, שמצד הסברא נראה שצריך להקדים שלום עליכם, שהרי 'שלום עליכם' תדיר יותר שאומרים אותה בכל שבת ושבת 'תדיר ושאינו תדיר קודם', נענה הרה"ק, לא כן, כי אינו דומה אמירת 'שלום עליכם' של שבת אחת לחברתה, שהרי ביאת המלאכים בליל שב"ק תלויה בהכנת האדם בששת ימי המעשה, שכפי גודל עבודתו כך באים אליו מלאכי עליון חשובים ונעלים יותר, ולכן לא שייך לומר דאמירת שלום עליכם בשבת תדירה טפי, כי הכל תלוי לפי הענין ובכל שבת ושבת היא מציאות חדשה. ולענין גוף השאלה הכריע, דעדיף לומר 'אזמין לסעודתא' תחילה, כי בזה מזמינים את האבות לישיב עמנו בסוכה, ואילו בשבת מזמינים את המלאכים, וידוע שמעלת הצדיקים המהפכים את החומר לצורה גדולה יותר ממעלת המלאכים שאין להם חומר וגוף כלל, לכן מצד הדין צריך להקדימם לפני המלאכים.

כב. עוד דרשו חז"ל (שה"ר ב יט) את הפסוק (שה"ש ב ו) 'שמאלו תחת לראשי' - זו סוכה, וימינו תחבקני - זה ענן שכינה לעתיד לבא, וביאר האר"י ז"ל ב'פרי עץ חיים' (שער חג הסוכות פ"ד) על פי מאמרם (סוכה ז:) ששיעור הכשר סוכה הוא שתי דפנות כהלכתן ושלישית אפילו טפח, והוא כעין צורת חיבוק שמחבק איש את רעהו, דהא כמו כן בזרועו של אדם יש שלשה פרקים, א' היא הפרק הסמוך לכתף, ופרק הזרוע עצמו, ופרק של אצבעות, וכביכול הקב"ה מחבק את ישראל בסוכה ביד ימינו על ידי שלש דפנות כשהשלישית הכשירה בטפח. והדברים נוראים על גודל הקרבה והאהבה שמתעוררת מהקב"ה לישראל.

כג. ויש להסמיך לכך דברי הש"ס בחגיגה (ה:): שהקשו משני פסוקים הסותרים זה את זה, דכתיב (ירמיה יג יז) 'במסתרים תבכה נפשי', לאידך גיסא כתיב (דברי הימים א' טז כז) 'עוז וחדוה במקומו', ומשני לא קשיא 'הא בבתי גוואי הא בבתי בראי' וברש"י שם פירש, דבפסוק הראשון שנאמר שהקב"ה בוכה איירי לענין הבתים הפנימיים [-בתי גוואי] של הקב"ה כביכול, ואילו בבתים החיצוניים [-בתי בראי] אכן עוז וחדוה במקומו, אולם ברבינו חננאל על שולי גליון הגמרא מפרש איפכא, שבבתים הפנימיים 'עוז וחדוה במקומו' ואילו כלפי חוץ בבתי בראי 'במסתרים תבכה נפשי' [וכעין שמחת חתן וכלה, שבמעמד החופה כולם בוכים, ואילו בחדר היחוד שמחים, ונמצא שהסוכה היא בבחינת חדר היחוד של קוב"ה וכנסת ישראל כביכול], ולפי זה יש לומר דבימי הדין של ראש השנה ויום הכיפורים נמצאים בני ישראל בבתי בראי, ושם מלך במשפט יעמיד ארץ בלא סימני חיבה ואהבה, ואילו בחג הסוכות זוכים ישראל להיכנס בבתי גוואי, בחדר לפניו מחדר אצל מלך מלכי המלכים, והתם הלא 'עוז וחדוה במקומו' ואין שם כי אם השראת מדת השמחה.

כד. וביותר, ב'תורת כהנים' (אמור יב) יש 'הווה אמינא' שצריך לבנות את הסוכה בהר הבית, דדרש התם 'חג הסוכות שבעת ימים לה' - יכול תהיה חגיגה וסוכה לגבוה', ופירש הראב"ד (שם בשולי הגליון) פירוש, שיעשה סוכה בהר הבית ויקדש אותה לשמים (דומיא דחגיגה שמקריבה בבית המקדש), אלא שלמדו מהפסוק 'חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים' - חגיגה לגבוה וסוכה להדיוט. נמצא שכה שגבה קדושת הסוכה שהיה 'הוא אמינא' להצריך לבנות את הסוכה דייקא במקום המקדש, והיינו, שקדושת הסוכה היא כקדושת בית המקדש.

הפרי מגדים כתב לאסור לעשות הסוכה קפנדריא דומיא דקדושת המקדש (כדאיתא בברכות נד.), וכ"ש שרקיקה אסורה מקל וחומר.

הנה כתב הרמ"א (או"ח א א) כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כשיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדיבורו במושב המלך. והנה, אף שדברי הרמ"א נסובו על כל יהודי באשר הוא, מ"מ ביתר שאת ועוז ייאמר בן גבי היושב בצל סוכה, שהוא יושב בבית המלך. וכך כתב ה'ראשית חכמה' (שער הקדושה פ"ד) 'וכן היה מנהג מורי ע"ה [הרמ"ק], שלא לדבר בתוך הסוכה בימי חג הסוכות, אלא בדברי תורה, כי מצות סוכה קדושתה גדולה, והעד שעצי סוכה חל עליהם קדושה ואסורים כל שבעה'.

ויזכור מה שהביא ב'משנה ברורה' (תרל"ט סק"ב) 'ולפי שקדושת הסוכה גדולה מאוד ראוי למעט בה בדברי חול, ולדבר בה כי אם קדושה ותורה, וכ"ש שיהיה זהיר מלדבר שם לשה"ר ורכילות ושאר דיבורים האסורים, וב'ביכורי יעקב' (סימן תרל"ט סק"ב) מביא גם הוהיר בשל"ה מאד שלא לכעוס בסוכה'.

וסוכה תהיה - סגולות מצות סוכה

הרה"ק מהר"ש מבצלזא זי"ע פירש במה שאומרים (בהושענת, אם אני חומה) 'שואגים הושע נא', והלא 'וכל מאמינים שהוא עונה לחש', וא"כ מדוע שואגים 'הושע נא', אלא, כי אכן, בר"ה ויוהכ"פ יש להתפלל בלחש ובהיחבא כדי שלא יפריעו המקטרגים והמשימינים, אבל בסוכות שאנו יושבים ומתייחדים בצילא דמהימנותא, לכן אין ביד המקטרגים להיכנס פנימה^כ, ממילא יש

דמהימנותא. וצ"ב, כי הלשון 'צל' קאי על מי שאינו יושב תחת דבר המיצל רק במרוחק ממנו מעט, כמי שיושב סמוך לאילן והצל של האילן מתפשט עליו, ואילו היושב בסוכה הרי הוא יושב תחת הסוכה, ולא בצילה.

ומבאר הרה"ק מראפשיץ זי"ע ('זרע קודש' ליל א' דסוכות) ע"פ דברי חז"ל במדרש (עי' של"ה הקדוש, תולדות אדם שער הגדול אות ה) לפרש הכתוב (תהלים קבא ה) 'ה' צלך' שכמו שכל תנועה שהאדם עושה נראים תנועותיו בצל, כיו"ב מעורר האדם בהנהגתו בעולם הזה שיתנהגו כן למעלה - שיתנהגו עמו כמידתו. וזהו ענין הסוכה, שאנו עושין בדוגמת סוכה עליונה, ולכן נקראת 'צל סוכה' שסוכה דידן היא כדמיון ודוגמת סוכה עליונה' היינו שהאדם מכין סוכה מעצים ואבנים בעולם הזה ועל ידי זה זוכה לשבת בצל של הסוכה העליונה, 'והגם שאין ערך ודמיון כלל עם כל זה מוכרח לומר כן'.

כתב ב'יסוד יוסף' (פרק עז) 'היושב בסוכה ולומר או מתפלל, הרי הוא יושב ממש בתוך עולמות עליונים, שכל עולם נקרא יום, כידוע, וזהו דכתיב (ויקרא כג מב) 'בסוכות תשבו שבעת ימים' פירוש שהאדם נכנס בשבעה עולמות עליונים בימי החג.

כיו"ב כתב ב'יערות דבש' (חלק א דרוש ו) 'כי סוכה עשויה לעגן ה' יומם על הסוכה, ואף שאין נראה, מ"מ ברור ואמת, מי שיושבים בסוכה לשמה ועוסקים בתורה ושמהים בחג במצוה ושמחת מועדות, שעגן ה' חופף למעלה מעלה, עין ראתה ותאשרונו'.

ומהאי טעמא יש במקובלים (פרי עץ חיים שער חג הסוכות סוף פ"ג) שיש להיזהר לאכול בסוכה על שלחן של ארבע רגלים, דומיא דשלחן הפנים שהיה עשוי מארבע רגלים, ואם כי אין דברינו אמורים להלכה למעשה, אך ישמע חכם ויוסף לקח בקדושת המקדש השורה בסוכה.

גם כל שמה של 'סוכה' מורה על שם שמים שחל עליה, וכדאיתא בזוהר הק' (תק"ז ב:) 'ש'סוכה' היא כמנין שם הוי"ה ואדנ"י (כמנין צ"א).

הוסיף לפי"ז ה'קב הישר' (פרק צה) וז"ל, ולכן אנו מתפללין (ברכת השכיבנו בתפילת ערבית) 'ופרוס עלינו סוכת שלומך', כי בזכות הסוכה שאנו מקיימין אותה יהיה השם שלם וכסא הכבוד יהיה שלם. עוד כתב בהמשך דבריו 'שכל זמן שהסוכה היא נעשית כהלכתה ובטהרה וכו' אז הסוכה היא מרכבה להקב"ה ושכינתיה, וסוכה היא במקום בית המקדש מעט, כי בית המקדש נקרא 'סוכת שלם'.

כה. וכדאיתא בזוה"ק (ח"ג ק: שאומרים קודם התקיעות) שיעקב ברח מעשו אל תוך הסוכה. וכה כתב ב'שער הכוונות' (ענין סוכות דרוש ד, עי"ש) להאריז"ל, 'ענין הסוכה הוא, שאנחנו ישראל בני מלכים עושים סוכה ויושבים בצל אור המקיף ההוא המתפשטת בה המקיף וסובב אותה כעין סוכה, כדי שנמשיך אלינו מן האור המקיף ההוא, ומבואר ב'בני יששכר' (חודש תשרי מאמר י אות ז) שעל ידי הארת אור מקיף בורחים כל החיצונים, ומסמיך ליה מן הכתוב (דברים כח י)

באר הפרשה - חג הסוכות

יג

בידינו לשאוג ולבקש ישועה, שהרי אין מי שיעבב בעדינו (הובא בהקדמת הרה"ק החקל יצחק מספינקא זי"ע לספר אמרי יוסף, בראשית אות ב).

גם עצם ימי החג הם ימי רחמים וחסדים גדולים, וכך כתב הגר"א (קול אליהו אמור) וז"ל. בגמרא במס' סוכה (דף כה:) 'הי' גשמים יורדים בחג וכו' משלו משל ואבן מצינו לצדיקי הדורות שהפליגו בגודל מצוות סוכה אשר על ידה ניתן להיפטר מכל עקתין

וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך', עליך דייקא - פירוש באור מקיף, ואז מתייראים החיצונים מן אור המקיף, 'כי הם חיצונים ואין להם מקיף, בסוד הכתוב (בראשית ג א) 'והנחש היה ערום', ודי בזה למשכיל'. ומוסיף לפי זה, דכל מה שהאדם מדקדק ביותר ומחמיר ביותר באופני עשיית המצוות הוא מאיר ביותר ברחוק את האור מקיף. ודבר ברור, שכל אחד ואחד זוכה לכך בשעה שהוא יושב בסוכה, ואין שום חילוק בין צדיק גמור המכיר ב'סודות התורה' ליהודי פשוט המכוון לעשות רצון ה' על ידי ישיבתו בצילא דמהימנותא, כי כולם זוכים להינצל מכל החיצונים.

כו. ב'תפארת שלמה' (מועדים הושר) רמז לה בדברי חז"ל (סוכה כה:) 'מצטער פטור מן הסוכה', שבסגולת מצות סוכה אפשר להיפטר מצער ומצוקותיו, והיינו 'מצטער פטור' נפטר מצרותיו על ידי מצות 'סוכה', וזהו נמי מה ששינונו שם (דף כה.) 'חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה' - שיהיו נפטרין מכל חולי ומכאוב, ויתרפאו רפואת הנפש ורפואת הגוף על ידי הסוכה, אמן.

גם על ידי קיום מצות סוכה יש ביד האדם לקרוע גזר דינו שפסקו עליו בימים הנוראים, וכך אמר הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע, דאע"פ שפסקו עליו 'חייב' בר"ה ויוהכ"פ יכול על ידי קיום מצות סוכה להפך את 'חייב' לר"ת של (תהלים קמט ה) 'יעלזו ח'סידים ב'כבוד ירננו'.

ובנותן טעם להביא דברי הרה"ק ה'שפת אמת' (תרנ"ג ד"ה איתא בזה"ק) שכל פסוק זה נדרש על חג הסוכות, שכן 'יעלזו חסידים בכבוד' היינו בענני הכבוד (והסוכה היא כנגד אותם עננים) וכן 'ירננו על משכבותם' - כי המצוה היחידה שמקיימים בשעת השינה היא לישון בסוכה.

כז. וכמו שאמר הרה"ק מראפשיץ זי"ע (ליקוטים לסוכות והו"ר ד"ה כל), שהמקיים מצות סוכה זוכה לאריכות ימים, ורמזו בפסוק 'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות', דתיבת 'אזרח' עולה בגימטריא כמנין 'גבורה' (216), שהבטיח השי"ת, שכל היושבים בסוכה יהיו אזרחים וזקנים, ולכן אזרח בגימטריא 'גבורה', שיגיע לגבורות, כמו שכתוב (תהלים צ י) 'ואם בגבורות שמונים שנה'.

גם יזכה ל'רפואה', וכמו שרמז לה הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע ב'לשון הכתוב (דברים לב לט) 'מחצתי ואני ארפא', שעל ידי 'מחיצות' הסוכה יזכה שיתקיים בו 'ואני ארפא' (הובא בתורת אבות).

כח. סיפר הרה"צ רבי נטע פריינד זצ"ל, מזקני ירושלים של מעלה, ששמע מהגה"צ מצעלים זצ"ל (בנו של הגה"ק הערוגת הבושם זי"ע), שפעם הלך לבקר אחד מידידיו ומכריו שהיה שוכן ב'מושב זקנים', ובהיותו שם ניגש אליו איש זקן וביקש לשוחח עמו ביחידות, ונכנסו שניהם לחדר הפנימי, וסיפר לו הלה, כי הוא ישיש מופלג בן מאה ושש עשרה שנים, ומבקש ממנו להעתיר בעדו שיסתלק מן העולם, אמר לו הרב מצעלים, הנני רואה כי ב"ה בריא אתה בגופך וגם צלול בדעתך, א"כ מדוע תבקש כזאת, השיב לו, כי כאן ב'אותו מקום' נמצא גם בני שהוא בן תשעים ומתייסר נוראות, ואין בכוחו לראות בצרת הבן, ע"כ מבקש למות... הלך הרב לבקר את הבן, וראה שאכן הוא מוטל על מיטתו ורבים מכאוביו, וסח בפניו 'הבן', כי הוא יודע בבירור שיש לו עוד ארבע שנים לחיות... שאלו הרב מצעלים מניין לך 'יום פקודתך' ומי גילה לך רז זה, ולא היה בכוחו לענות, חזר אל 'האב' הישיש, וביקש ממנו שיספר לו גופא דעובדא,

פתח ואמר, כי בנערותו התגורר בעיר קאלמיי, ולא היה מבחירי הישיבה ומגדולי המתמידים שבה כי ראשו היה אטום וסתום, וכבר בגיל עשרים החל לעבוד בבית הדואר המקומי, בתחילה מינו אותו להיות 'דוור' (פאסט טרעגער) המחלק מכתבים שנשלחו מעיר לעיר, וכאשר ראו שהוא חזק בגופו וגבור חיל הוסיפו להטיל עליו לחלק גם את החבילות הכבדות למחוז יעודם.

בערב חג הסוכות הלך לבית הדואר כהרגלו, וראה שם חבילת ספרים כבידה המיועדת עבור הגה"ק רבי הלל מקאלמיי זי"ע, והבין בדעתו שבודאי ירצה ללמוד ולעיין בהם בחג הסוכות, על כן נטל את החבילה והעבירם לבית

באר הפרשה - חג הסוכות

לעבד שבא למוזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון של מים על פניו, ויש לדרקק מדוע לא אמר כפשוטו משל לעבד שבא ליתן כוס לרבו. אכן יבואר עם מה שנודע כי ראש השנה ויום הכפורים המה ימי הדין, ואחריהם ימי החג במצוות לקיחת הלולב וישיבת הסוכה - והימים האלה המה ימי רחמים להמתיק הדינים ע"י המצות המקיפות

אותנו ואשר אנחנו ממלאים ידינו ברכה בימים ההם... וזאת נודע כי המזיגה הוא עירוב מים ביין להמתיק את חריפותו שיהי' ראוי לשתייה, וזהו ענין המשל לעבד שבא למוזוג כוס לרבו - היינו לבטל חריפותו... עכ"ל. נמצינו למדים שאף אם חרצו עליו דינו לרעה ח"ו בימים הנוראים בידו להמתיק עתה את הגזירה לחסדים טובים לא.

הרב, וראה אותו שפניו נפולות והוא עצב ודואג, והתפלא מאוד לעצבות מה זו עושה, ובפרט בערב יו"ט זמן שמחתנו, ומה עוד שהסוכה עומדת על תילה כשהיא מעוטרת בציצים ופרחים, וגם ארבעת המינים מוכנים. ושאל את הגה"ק רבי הלל מדוע הינו כה עצוב, והשיב לו, כי בתקופה האחרונה החלו הגויים הצעירים להשתכר בלילות ולהתפרע, וחושש הוא לישון בסוכה שמא יכלו בזדון ליבם ובשובבותם את הסוכה ואותו כאחד... ובפרט שביתו עמד במרכז העיר במקום גלוי וניכר לעיני כל העוברים ושבים. נענה לו הבחור, יסיר הרבי דאגה מליבו, שהלא הרבי רואה אותי כי יש לי כח במתניי ב"ה, ואני אשמור על הרבי מפני כל המזיקין, מיד נהרו פניו של רבי הלל בשמחה גדולה. ואכן אכל אצלו בלילה הראשון, ולאחר הסעודה כשהלכו לישון הניח את מיטתו על יד הדלת ומקל חובלים על ידו מוכן ומזומן... באמצע הלילה הגיעו גויים שיכורים, תיכף התעורר משנתו כארי ויצא החוצה והניסם משם בתוך כמה רגעים... וכך היה גם בלילה שלמחרתו ובעוד כמה לילות עד שהבינו השקצים עם מי יש להם עסק... והבינו על בשרם שכדאי להם לחפש מקום אחר... ככה נתלווה לרבי הלל במשך כל חג הסוכות. בסוף החג ברכו רבי הלל, שיחיה מאה ועשרים שנה בבריות גופא, ושלא ימות שום אחד מבניו בחייו. וסיים באומרו, עיניך תחזינה מישרים שנתקיימה הברכה והנה זה בני יחידי, וכנראה שמכאן יודע הוא שיש לו עוד ד' שנים לחיות... אמר לו הרב מצעלים, במקום לבקש למות - תבקש שבנך יבריא... בסוף הביקור פנה הרב אל מנהל המושב זקנים, וביקש ממנו שיואיל בטובו להודיעו על כל שינוי במצב בריאות הזקן הישיש, אם יחלה או ימות, ואף ביקר אצלו עוד כמה פעמים. לאחר ארבע שנים הודיעו לו שהזקן נפטר בן מאה ועשרים שנה בדיוק, שעה אח"כ הודיעוהו שגם הבן נפטר... ללמדנו על גודל מצוות סוכה, שיש בידה להשפיע אריכות ימים ושנים למי שמסייע לקיים מצוה חביבה זו, זאת ועוד, גם למדנו על חיוב הכרת הטוב למי שעוזר לקיים מצוה זו...

כט. כתב בכ"פ החיים' (סימן תרכ"ו) בשם ה"יפה ללב' (ח"ה אות ג) 'מאן דזהיר במצות סוכה, ולעשותה כתיקונה, מובטח לו שלא יהיה מריבה בתוך ביתו כל אותה שנה', ובספר 'סגולת ישראל' (מערכת מ אות יח) מביא סגולה להינצל ממחלוקת 'ילמוד מסכת סוכה [בכל ימות השנה], וזהו תצפנם בסוכה מריב לשונות' (תהילים לא כא). וכן מקובל בשם הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע שבכל ימות השנה למד מסכת סוכה, ואמר שלימוד זה מסוגל שישכין ה' מנוחה ושלוש בתוך ביתו, וממילא גם תבוא הגאולה השלימה כאשר יפרוש ה' סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים.

ל. וכך כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (לסוכות), וז"ל. במשנה פרק ב לסוכה (כח). מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית. הנראה לרמז בזה על פי מה שנתבאר כי על ידי שהיה יושב בסוכה היה ממשיך השפעות טובות על שולחנו (רמז לפרנסתו של אדם) של כל השנה בתוך הבית שלא יחסר כלל. וזה גם כן מה שאמר (שם כט). מנא מיכלא חוץ לסוכה, פי' כח הסוכה להמשיך שפע פרנסה לכל אחד ואחד גם חוץ לסוכה כאשר יהיה בביתו כל השנה.

וראה עוד מה שכתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ז ד"ה מצות) שכתב 'מצות הסוכה נותנת ברכה והארת קדושה לדירת האדם', ובזה מפרש מה שנאמר למען ידעו דורותיכם שהוא מלשון דירה, ש'כיון שהמצוה בדירה נשאר ממנה ברכה לדירת האדם'.

לא. הרה"ק 'שפת אמת' זי"ע (תרנ"ח ד"ה במדרש) מפרש נוסח הברכה בשמו"ע (מחיה מתים) 'מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה', מלך ממית ומחיה זה ראש השנה ויוהכ"פ שהקב"ה מלך מלכי המלכים יושב על כיסא מלכותו במשפט וחותר קצבת חיים לכל ברואיו, 'ומצמיח ישועה' בחג הסוכות שאפשר לפעול ישועות ולבטל את הגזירות רעות, וכל המשפט בראש השנה היה להצמיח ישועה זו. ואולי לכן אומרים 'הושענות' בחג הסוכות, כי אפשר אז לזכות לישועות גדולות ונפלאות בימים נעלים אלו.

הלל וזמרה - הודאה וקרבת ה' ע"י ארבעת המינים

במדרש (ויק"ר ל ד) הסמיכו מצות נטילת לולב לפסוק (דה"י א' מז לג) 'אז ירננו עצי היער מלפני ה' כי בא לשפוט את הארץ, והיינו שבשעה שיוצאים בני ישראל זכאים בדין - כשבא ה' לשפוט את הארץ, אז ירננו עם 'עצי היער' אלו הד' מינים, ומבאר ה'לבוש' (סימן תרנא סק"ה) הכוונה 'לפי שביום הכיפורים באין לדין ישראל ואומות העולם, ואין יודעין מי יצא זכאי ומי יצא חייב, נתן הקב"ה מצוה זו לישראל, שיהיו שמחים בלולביהם כאדם היוצא לפני השופט זכאי ונותן השופט מקל או דבר אחר לסימן שהוא יצא זכאי וישמח בו, והנענוע הוא הרינון, שהוא השיר והשבחה להקב"ה על נסיו ונפלאותיו אשר עשה עמנו'.

ידועים דברי 'ספר החינוך' (מצוה שכד) בטעם מצות הלולב, וז"ל. 'לפי שימי החג הם ימי שמחה גדולה לישראל, כי הוא עת אסיפת התבואות ופירות האילן בבית, ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה, ומפני כן נקרא חג האסיף, וצוה הא-ל לעמו לעשות לפניו חג באותו העת, לזכותם להיות עיקר השמחה לשמו, ובהיות השמחה מושכת החומר הרבה ומשכחת ממנו יראת אלוקים בעת ההיא, ציונו ה' לקחת בין ידינו דברים המזכירים אותנו כי כל שמחת לבנו לשמו ולכבודו [וביותר לפי המבואר במדרש שיובא להלן, שכל הארבעה מינים מורים על הקב"ה], והיה מרצונו להיות המזכיר מין המשמח, כמו שהעת עת שמחה, כי צדק כל אמרי פיו, וידוע מצד הטבע ארבעה המינים כולם משמחי לב רואיהם'.

בספר 'אמרי שפר' (ברכות יז:) להנה"צ רבי שמעון דייטש זצ"ל כתב 'וכן היה נוהג מורי הגאון מהרמ"ם (החתם סופר) ז"ל (לאחוז ארבעה מינים בידו בעת התפלה, כמנהג אנשי ירושלים בסוכה (מא:)) ועי' בטור וש"ע (תרנב ב), והיה מעיד, שחיוב מצוה גורם כוונת התפלה כל כך, שמתפלל ביו"ט של סוכות ע"י אחיזת לולב בכוונה שלימה יותר מיום הכיפורים'.

על נטילת - הרי הוא כביכול כנוטל את הקב"ה בכבודו ובעצמו כתיב (ויקרא כג ט), 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וכפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל'. ואיתא במדרש (ויק"ר ל ט), 'פרי עץ הדר' זה הקב"ה שכתוב בו (תהלים קד א) 'הוד והדר לבשת'. 'כפות תמרים' זה הקב"ה שכתוב בו (שם צב יג) 'צדיק כתמר יפרח', 'וענף עץ עבות' זה הקב"ה דכתיב (זכריה א ח) 'והוא עומד בין ההדסים'. 'וערבי נחל' זה הקב"ה דכתיב ביה (תהלים סח ה) 'סולו לרוכב בערבות ביה-שמו', נמצא שכל הד' מינים מרמזים על הקב"ה בכבודו ובעצמו, וכשאנו נוטלים אותם הרי אנו כביכול נוטלים אותו יתב"ש"ג.

ולפי זה כתב ב'רביד הזהב' (להרה"ק רבי ישראל דוב גילערנמער מיאשניצא זי"ע, כי תצא ד"ה אופן ב') דברים נוראים בשם רבו הרה"ק מראפשיץ זי"ע, וז"ל. 'שמעתי מפה אדומ"ו הקדוש זי"ע, גבי ארבעה מינים שבלולב, שהם נגד השם הוי"ה ב"ה, ולקח האדם בידו ועושה בו כביכול ברצונו' ג'.

לב. ב'בית יוסף' (סימן תרנא סעיף יב) מביא בשם הריקנטי (פרשת אמור ד"ה ולקחתיו), שצריך להחזיק את האתרוג יחד (צמוד) עם שאר המינים, 'וסוד זה נגלה אלי בחלום בליל יום טוב ראשון של חג הסוכות, בהתאכסן אצלי חסיד אחד אשכנזי, שמו הרב ר' יצחק, ראיתי בחלום שהיה כותב השם ביו"ד ה"א, והיה מרחיק הה"א אחרונה מן השלש אותיות הראשונות, ואמרתי לו, מה זה עשית, והשיב כך נוהגים במקומנו, ואני מחיתי בו וכתבתי אותו שלם, ואשתומם על המראה ואין מבין, למחר בעת נטילת לולב ראיתי שלא היה [רבי יצחק] מנענע רק הלולב ומיניו בלא אתרוג (היינו שלא נטלם בצוותא חדא), והבנתי פתרון חלומי וחזר בו, ומסמיך לכך דברי חז"ל הנזכרים, שכל הארבעה מינים מרמזים על הקב"ה, לכן צריך ליטלם ביחד.

בענין זה הובא משם הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע, שלכן נהגו לעשות 'קוישיקלאך', ותוחבים בהם ההדסים והערבות יחד עם הלולב, כי כשם שיש ליהזר בכתיבת שם הוי"ה שלא יתפרדו האותיות זו מזו, כמו כן צריך נמי להשגיח לבל יהיו דבוקים האותיות יחד יותר מדאי, כי גם זה פוסל בכתיבה, ולכן מפרידים ועושים כיסים לכל מין למען יהא ניכר כל מין ומין לעצמו.

לג. וכעין זה מביא בספר 'חמדה גנוזה' (ח"ב ע' מז) בשם חותנו הרה"ק ממעליץ זי"ע, שהרה"ק מראפשיץ זי"ע היה אומר בכל שנה בהושענא רבא 'והנה יש מאמר בפי העולם, אם אני אוחז אותך בידי אז אני תקיף ממך, ומוכרח אתה לשמוע לי, כן הוא כעת שאנחנו אוחזים את השי"ת בידינו כביכול מוכרח השי"ת לשמוע תפילתנו'.

שפע ברכות - סגולת מצוות ארבעת המינים

כתב הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (תשרי מאמר י כד) בשם הקדמונים (עי' בראש דוד להחיד"א פרשת אמור) שכתבו בקבלה, שעל אותן ארבעה מינים אין שולט עליהם שום שר כדרך שאר המינים, והוא הוראה נפלאה לישראל שאינם נתונים תחת השרים לה, ומבאר דבריהם על פי מה שאמרו (בר"ר י ו) 'אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע, שִׁמְכָה אותו ואומר לו גדל', ובמינים אלו ליכא שרים הממונים עליהם, וכל גדילתם אינם אלא בהשגחתו יתב"ש, לכן יכול לבוא לידי דביקות בעת קיום מצוה זו.

כתב הרא"ש (סוכה פ"ג כו) בשם הירושלמי דהנענועים בהלל הם כדי לנענע כחו של קטיגור. וכן כתב המהרש"א (ח"א סוכה לח. ד"ה ממשי) שנענוע הלולב בא לעצור 'כח השומאה מסטרא דשמאלא דסטנא', היינו לבטל כח הרע שלא יוכל לקטרג לה.

כתב הרה"ק מרימינוב זי"ע (מנחם ציון האוינו) 'בימי החג, אנו נוטלים ארבעה מינים שהם כמו מכבודות,

לכבוד ולטאטא בהם כל רשעי ארץ, שאנחנו בני ישראל עומדים עלינו מקטרגים הרבה בכל דור ודור משבעים אומות וכו', ודבר זה הוא אמת וציב גמור, כמו שהייתי רואה אותו למראה עינים, שכל ישראל (יהודי) בורא לעצמו שבעים אומות (בכל פעם שהוא עובר על ציווי הש"ת) וצריך להכניעם, על כן אנו נוטלין הארבעה מינים הללו, ונלחמים בהם עם כל המקטרגים והמעיקים, שד' מינים הללו הם הכלי זיין שלנו (תיקו"ז כט.), ובהם מוליך ומביא מעלה ומוריד, שכל מקום שיש שם מקטרג ומשטין על ישראל כולם יפלו תחת רגלינו ולא יוכלו קום' לו.

כנגד האכרים - רמזי ד' מינים לקדושת האדם

כתב ה'חינוך' (מצוה שכד) וז"ל. האתרוג דומה ללב שהוא משכן השכל, לרמוז שיעבוד בוראו בשכלו, והלולב דומה לשדרה שהיא העיקר שבאדם (ובכלל זה גם ענין קדושת החיים שהיא יסוד הקדושה) לרמוז שיישיר כל גופו לעבודתו ב"ה, וההדס דומה לעינים' לו, לרמוז שלא יתור אחר עיניו ביום שמחת לבו, והערבה דומה לשפתים, שבהן יגמור האדם כל מעשהו בדבור, לרמוז שישים

לד. הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (קלח.) אמר, ש'ערבה' עולה בגמטריא כמנין 'זרע' (-277), שנטילת הלולב עם ערבה (וכן נטילתה בהושענא רבא) מסוגלת לזש"ק ולזרע ברך ה'. ומקורו בפרי עץ חיים שער הלולב פ"ג (עיי' אמ"פ השלם תס"ה, שצריך לבשל את הערבה ועיי"ש), ולפי דבריהם יומתק מאד, שהרי אמרו (תענית ב.) 'שלשה מפתחות בידו של הקב"ה, שלא נמסרו ביד שליח, וחדא מינייהו מפתח של חיה, אמור מעתה, דכיון שדרשו 'וערבי נחל - זה הקב"ה' והיא לא נמסרה ביד שליח על כן בשכר מצוה זו זוכים מדה במדה לדבר אשר המפתחות נמסרות בידו יתב"ש. לה. ויתבאר הדבר במשל למה הדבר דומה, מעשה בילד קטן שהצליח לטפס על גג הבית העשוי רעפים מונחים זה על גבי זה באופן משופע, ראו זאת עוברי אורח ונחרדו לנפשם, כי ברגע קטן יכול הילד להחליק ח"ו וליפול מהגג עדי ארץ... מיד מיהרו לשטוח כרים וכסתות (מזוונים) סביבות הבית לכל צדדיו, בכדי להגן עליו ולמען לא יחבט מהקרקע, ואף נזדרזו לקרוא לאנשי הצלה שיריידוהו משם בסולמות הגבוהים שברשותם, זה הכלל, הכל רועדים ומפחדים חוץ מאחד - הילד עצמו המטייל על הגג להנאתו הלך וחזור כי אינו מבין את גודל הסכנה שהוא שרוי בה...

כדבר הזה ייאמר לדידן, זה עתה עברו עלינו 'הימים הנוראים', בהם נכתב ונחתם גזר דינו של כל אחד ואחד עד לר"ה תשפ"ה, ומי יודע מה נכתב עליו... אלא שטחו עינינו והננו ששים ושמחים כאותו תינוק שעל ראש הבית... אך עדיין הדבר מסור בידינו להכין דרכי הצלה, ולזאת תקנו חז"ל את ה'נענועים' לבטל רוחות רעות וכל מיני גזירות קשות ולהמתיקם לרחמים, בטרם ימסרו ה'פתקים' בהושע"ר...

לו. עוד מסגולות ארבעת המינים הוא כמו שכתב ב'אליה רבה' (תרמה ס"א) 'לולב בגימטריא ל"ו ל"ב, כלומר ל"ו צדיקים בכל דור, ונגד ל"ו מסכתות, ול"ב היינו תורה המתחלת בבי"ת ומסיים בלמ"ד, ולולב בגימטריא חיי"ם היינו תורה, [ויזכה] לבנים צדיקים שיש להם לב בתורה.'

ובמהרי"ל (הלכות לולב) כתב ש'לולב' בגי' 'חיים' לרמוז שהקונה אתרוג עם לולב יפים, זוכה לחיי העולם הזה והעולם הבא.

לז. מענין לענין, בדרשות מהר"ם בריסק (סוכות, ב) כתב לרמוז בהדסים שדינים להיות משולשין כנאמר ענף ענף עבות. והעולם קורין להדס המשולש 'תלת על תלת', והנה ההדס הוא כנגד העין ונרמז בזה שצריך להתבונן בעין

רסן בפיו ויכוון דבריו, ויירא מה' אף בעת השמחה, וידע כי רמו נפלא מצינו ב'ארבעת המינים' להורות עב"ל^{לח}. והיינו, שהיצר פותח במלחמה על כל אחד כי לא ידה ממנו נידח, לכל איש מישראל יש מאבריו^{לט}, וע"י 'נטילת ד' המינים' ייזכר במלחמה תקווה טובה, ובתנאי שיתחבר עם הצדיקים והישרים^מ, וכך אמרו חז"ל (ויק"ר ל יב) שארבעה מינים שנוטלים המוטלת עליו^מ.

שכלו הדק היטב היטב הדק בב' השילושים, הלא המה, דברי עקביא בן מהללאל (אבות ג א) הסתכל בשלושה דברים - מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו', והשנית - דברי רבי (שם ב א), הסתכל בשלושה דברים דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים.

לח. יש שדקדקו, שהנה בתורה נזכר 'אתרוג' תחילה, וכדכתיב 'פרי עץ הדר וכפות תמרים' וכו', אמנם במשנה (סוכה פ"ג) נשנו דיני אתרוג באחרונה, וצריך ביאור מה ראו חכמים לשנות מסדר הכתוב. וביארו בזה, כי התורה פתחה באתרוג שהוא רומז ל'לב' כי הוא העיקר, אך חז"ל רצו להורות לנו את הדרך שעל ידה נזכה לטהר לבנו לעבדו באמת, על כן נקטו תחילה דיני שאר המינים הרומזים לשאר האברים, ללמד שאם ישמור על האברים כדבעי יזכה לטהרת הלב כראוי.

לט. פעם הובא אתרוג נקי ומהודר בתכלית ההידור בגידולו בקומתו ובמראהו לפני הרה"ק רבי שלמה (הראשון) מבאבוב זי"ע, לתמיהת מקורביו התפעל הרה"ק מיופיו והדרו ואעפ"כ הודיע כי לא בזה חפץ, ולא יברך על אתרוג זה, רק על אתרוג אחר שהכין מבעוד מועד, והנה מפני הכבוד והיראה לא העזו להעיר לו על כך מאומה, אולם בעת התפלה החליט אחד הגבאים שאם הרבי אינו נוטל את האתרוג המהודר מדוע לא יקיים הוא את המצוה בתכלית השלימות, משנטל את האתרוג באימה ובמורא נשמט האתרוג מידו מרוב פחד נפל ארצה 'מיטן' פיטם אראפ' (עם פני הפיטם לארץ), ויהי כאשר התכופף להרים את האתרוג הבחין דמעיקרא היה הפיטם מחובר במחט אל האתרוג, ונמצא שהיה האתרוג פסול מן הדין, חיש מהר התפשט דבר המעשה בקרב החסידים וענו כולם ואמרו כאחד, שרוח הקודש שורה על הרבי, ובעיניו הפקוחות ראה וידע שלא לברך על אתרוג פסול, משנודע הדבר להרה"ק מבאבוב דחה את דבריהם, והגיד להם שאין כאן שום מופת או רוח הקודש כלל, לא מיניה ולא מקצתיה, 'רק כאשר ראיתי שהביאו לפני אתרוג בתכלית השלימות אשר אין בו מום שבגלוי, ידעתי שבוודאי יש כאן מומים שבסתר, כי אין שלימות בעולם הזה...!'

ונראה שיש ללמוד חיזוק גדול מסיפור זה, שהרי האתרוג רומז על הלב כאמור, ועל האדם לדעת שלא להתיימשך בכל מצב שהוא, ואע"פ שאדם רואה נגעי וחסרונות עצמו אל יפול ברוחו וידע שאין שלימות בעוה"ז, וזו עבודתו להיות כסדר 'איש מלחמה' ולנסות להתגבר נגד המלך זקן וכסיל, וזו מטרת בריאתו בהאי עלמא, ועל כן אל יתיימשך מן הנפילות מפני שהן הן חיותו בעוה"ז.

וכך פירש הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (לשבת שובה סוד"ה עוד אמר) את הכתוב (ירמיה ב ב) 'זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה', כי נעורייך אלו ימי הבחורות שהאדם עובד את בוראו בהתלהבות ובזריזות, אהבת כלולותיך אלו השנים באמצע החיים שאז קומתו שלימה בגשמיות כמשמעות כלולותיך, והעיקר אני זוכר לך 'לכתך אחרי במדבר', הוא בחינת אחוריים, כשאין אור וטוב לו ח"ו, אלא 'במדבר', בארץ לא זרועה, ועם כל זה מתחזק עצמו בכל מה דאפשר לו לפי כחו ושכלו, זאת יקר וחביב לפני השי"ת יותר מן הכל, עכ"ל.

מ. הנה איתא בזוה"ק (תיקו"ז כט.) שארבעת המינים הם 'מנא דקרבא' (כלי זיין) והם באים להכריז 'דידן נצח, דידן נצח' - שבני ישראל ניצחו ב'מלחמה' בימי הדין. ולכאורה צריך ביאור, כי בנוהג שבעולם ה'מנצח' מניח ועוזב את כלי המלחמה, והחיילים עוברים עם מלכם בראשם מתוך מנוחה ושלווה הנפש, אם כן מהו שציוונו לצאת עם 'כלי הזיין' בידינו. אכן אמרו צדיקים, ששונים הם פני הדברים במלחמת היצר, שאף אחר שניצח האדם שוב ושוב עליו לדעת שהוא נשאר 'איש מלחמה' ואדרבה זה הניצחון, שיצא עם כלי הזיין בידו - להמשיך לעמוד איתן בקשרי המלחמה, כי זה כל האדם.

מא. מספרים, שבימי הקומוניסטים ברוסיה, אסרו על היהודים לקיים תורה ומצוות, והיו רבים העוסקים בתורה ומצוות בסתר במסירות נפש ממש, באחד המרתפים היתה חבורה של תלמידי חכמים שלמדו תורה בצוותא חדא, ובדרך קבע הצטרף אליהם עוד יהודי עם הארץ שלא הבין כלל את הנלמד, וכיון שהיו יושבים בחדר קטן וגדלה הצפיפות על כן רצו כמה מן המשתתפים לבקש ממנו שיפסיק לבא לשיעורי התורה, שהרי בלאו הכי אינו

באר הפרשה - חג הסוכות

אזכור פוסל - הולך בטל כישן דמי

פסק המחבר (תרל"ב א ב) 'סכך פסול פוסל בארבעה טפחים, ואילו אויר פוסל בשלשה', ותמוה, מדוע החמירו באויר שיפסול בשלשה ואילו סכך פסול אינו פוסל עד שיהא בו רוחב ארבעה טפחים, ידוע הביאור בשם הרה"ק מקאצק זי"ע (וכן איתא מהרה"ק מקאזמיר, הובא במאמר יחזקאל) כי הבטלה - בדוגמת האויר שהוא ריק, גרועה מן הכל, וגרע מסכך פסול דהיינו העסק בדברים גשמיים, דאע"פ שאינו עוסק בתורה ואינו מכוון במעשיו לשם שמים מכל מקום עדיף זה מהמבזבז זמן לריק.

בחג הסוכות הם כנגד ארבע מדרגות באנשים, 'אתרוג' יש בו טעם וריח, 'לולב' יש בו טעם (שהוא מעצי דקל שגדלים עליהם תמרים) אך אין בו ריח, 'הדסים' יש בהם ריח אך אין בהם טעם, ואילו 'ערבות' אין בהן לא טעם ולא ריח, כיו"ב יש בין בני ישראל מארי תורה ומצוות, תורה בלא מצוות, מצוות בלא תורה, וגם אלה שאין בהם לא תורה ולא מצוות, וכך אמרה תורה לאגד יחדיו את כל ארבעת המינים יחדיו, ויבואו אלו ויכפרו על אלו. כיו"ב, בבני ישראל כאשר הם באחדות ואגודה אחת משלימים הם זה את זה מ"ב.

מבין כלום ואינו אלא גורם לדחוק במקום, פעם שאלוהו בדרך כבוד על מה ולמה יושב מר עמנו הרי אינך מבין מאומה, נענה האיש וסיפר להם, שפעם ישב בבית המזיגה כדי ללגום מעט יי"ש, ובשולחן הסמוך אליו ישבו כמה מורדים בשלטון שטיכסו מזימות ועצות למרוד בשלטון, ונדע הדבר למלכות, וכאשר ישבו שם כולם בצוותא התנפלו עליהם חיילים והתחילו להכות בהם מכות נמרצות, וכיון שגם אני הייתי בקרבת מקום הצליפו גם בי מכות אכזריות, ואף שצעקתי לעברם שאין אני נמנה ביניהם כלל, השיבו ואמרו לי, אם ישבת עמם הרי אתה כמותם ממש, ומהם למדתי שעל ידי הישיבה וההשתתפות בשיעורי תורה זוכים לשכר הרבה, כי אם אותם רשעים הבינו שהיושב סמוך ונראה למורדים הרי דינו כדינם וחלקו עמם, ק"ו במדה טובה שהיא מרובה, שעל ידי הישיבה בשיעורי תורה בסמיכות לתלמידי חכמים, ויקשב ה' וישמע, שבודאי לא יגרע חלקי בעלמא דאתי'.

ומעתה אף מי שאינו מוצא טעם בשיעור והוא נרדם ועייף וכדומה אל ישתמט מן הציבור, אלא ישכים ויעריב לבית המדרש, וכדוגמת הערבה שאין בה לא טעם ולא ריח, אך כל זמן שהיא אגודה עם שאר המינים מנשקים אותה ומחבבים אותה בחיבוב מצוה.

מב. ומהאי טעמא צריך להשיגח מאד להתחבר עם יראי שמים, והם יוכלו לסייע בעדו בעבודת ה', הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגאר זצ"ל אב"ד דק"ק 'חוג חתם סופר' היה אומר בשם הגה"ק ה'חתם סופר' זי"ע, דהנה הערבה אין בה לא טעם ולא ריח ובכל זאת נוטלים אותה בחביבות יחד עם שאר המינים, ומנענעים אותה בסילודין, אולם בהושענא רבא כאשר הערבה יוצאת מן הקבוצה ולא עוד אלא שהוא מתחבר עם עוד ערבות דוגמתו שאין בהם לא טעם ולא ריח, אזי מיד חובטים את כולם, כי אסור להתקרב לחבורה של רשעים.

כיוצא בזה מספרים על בן בליעל, שכאשר הוכיחו הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע על עוונותיו, השיב בעזות מצח, הרי הרבי הוא בבחינת האתרוג שיש בו טעם וריח, ואילו אני הריני כערבה שאין בה לא טוב ולא ריח, אף סוף סוף הא בלא הא לא סגיא, ואם יטול איש אתרוג מהודר שבמהודרים מבלי שיצרף ביניהם את הערבה לא יקיים ידי חובתו לעולם, אם כן, מה בין ביני לבין רבינו, הלא שנינו זקוקים זה לזה, וכל אחד בפני עצמו אינו שוה כלום, השיב לו הרה"ק מפרימישלאן כאיוולתו, החילוק פשוט מאד, הן אמת שבודאי לכתחילה ראוי שיעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונו יתב"ש בלבב שלם, אולם כאשר הרשע מוציא עצמו מן הכלל ומתחבר עם חברים כמותו, אזי נוטלים את כל בדי הערבות בצוותא חדא וחובטים אותם בקרקע עד אשר יצא נפשם...

ענין נפלא בזה, אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, וכמו שכתב תלמידו (הרב ר' אברהם אבא קאסאווסקי אב"ד ביאנאו, הובא ב'שיחות החפץ חיים' עמ' קלג) וז"ל, שמעתי מפיו הקדוש בענין הארבע מינים, זה טעם וריח, וזה טעם ולא ריח, וזה ריח ולא טעם וזה לא טעם ולא ריח יבאו אלו ויכפרו על אלו, וכמאמרם עה"כ (עמוס ט ו) 'ואגודתו על ארץ' וכו', וכה אמר, האתרוג אשר הוא במדרגה הכי גבוהה, הת"ח, גם הוא צריך להיות אגוד לשאר המינים. אבל השלושה מינים קשורים ביחד תמיד כל היום, אבל האתרוג, מתדבק להם רק בשעת עשיית המצוה ואילו לאחמ"כ הוא שב למקומו. והענין נפלא עד מאוד, עכ"ל. ולמדנו כאן, כי הרבה הרבה יש להזהר להדבק רק בחברים טובים, וזה האתרוג - השמור, יזהר עצמו ביתר שאת להמצא רק בסביבת 'אתרוגים' (ואף מי שאינו בדרגת 'אתרוג' יזהר מהפחותים ממנו).

הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (סוכות תר"נ ד"ה הימים) פירש נוסח התפלה (בשלוש הגלים) 'והנחילנו ה' אלוקינו בשמחה ובששון מועדי קדשך', שישארו לנו הימים טובים כנחלת עולם (כדוגמת נחלה הבאה לאחר שהמוריש עזב את העולם).

וצריך האדם לבקש שאכן יזכה להמשיך את קדושת המועד גם לשאר ימות השנה, וכמו שפירש ה'אבודרהם' (סדר ערבית של פסח) נוסח הבקשה 'והשיאנו ה' אלוקינו' שהוא מלשון משא, והיינו שמתפללים מאת ה' שיטעין ויעמים עלינו משא של קדושה יותר ממה שיש בידנו לקבל (ואז יזכה לפירוש האחר של 'והשיאנו' שמשמעו מלשון 'נשיאת ראש'). עוד פירש שהוא מלשון המשנה (ר"ה כב): 'משיאין משואות', דהיינו אבוקות ולפידים, שיאיר ה' לנו ע"י ברכת המועד.

בדברים האלה פירש הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע (אמרות טהורות עניני שבועות) וז"ל. והשיאנו לשון משואות - זאלסט אונז אריין פלאקערין און אריין שיינען קדושת יו"ט (האר בנו קדושת יו"ט), לשמחה מען זאל זיך

בחידושי 'חתם סופר' (סוכה נג.) מפרש דברי הש"ס שם 'כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו', ויש לדקדק, וכי היאך אפשר לאדם הישן לראות את שינתו, אלא רמזו כאן על עוד מין ממיני ה'שינה' וכמו שאמרו (מג"א תקפ"ג ו) 'הולך בטל כישן דמי (וגרע ממנו)', ושינה זו שייך לראותה בעיני אדם, כי יושבי קרנות יראו זה את זה ושניהם עוסקים בהבליהם, והרי הוא כישן (כלשוננו של החת"ס), ולזה אמרו, שבשמחת בית השואבה - שמשם היו שואבין רוח הקודש (ירושלמי סוכה ח א), לא ראו שינה בזאת ביניהם, כי אם כן, לא היו זוכים למדרגת רוח הקודש (כמבואר בוו"ק ח"ב קלא:), ורק בגלל שמילאו את הזמן כראוי זכו להשיג מדרגות ולהתעלות^{מג}.

ברכת מועדך - להמשיך מימי החג לכל השנה כולה

איתא בגמ' (סוכה נג.) שבשמחת בית השואבה בחג הסוכות זרקו 'אבוקות של אור' מיד ליד, ונרמז בזה ענין המשכת האור למקומות רחוקים ולכל ימות השנה, שבעת כזאת צריך להדליק ולהבעיר את האבוקה שיהא רישומה ניכר לעולמים^{מד}.

מג. הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע היה רגיל לחזור על דברי זקנו הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ד ד"ה שמחת) לבאר מאמרם 'כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו', על פי דברי המדרש (שמו"ר מז ז) שהטעם שמשא רבינו לא היה ישן בהיותו בשמים ארבעים יום וארבעים לילה, כי ידע שבכל רגע שהוא ישן הרי הוא מפסיד מן התורה, משל למלך שאמר לאוהבו למדוד דינרי זהב, ויקבל במתנה כל מה שימדוד, ביקש לישון, אמר אם אישן אני מפסיד אלו, כך משה מודד התורה ולא אכל ולא שתה, ביקש לישון, אמר אם אישן אני מפסיד, שלא אמר לי [הקב"ה] אלא ארבעים יום בלבד, ומהאי טעמא נמי לא ראינו שינה בעינינו בשבעת ימי החג, מפני שידעו והבינו כי אם אישן אני מפסיד, וממילא לא יכלו לישון.

הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע פירש בפסוק (קהלת יב א) 'וזכור את בוראך בימי בחורותיך', דקאי על המועדים וזמנים שאומרים בסדר התפלה 'אתה בחרתנו', כי הימים הללו נשגבים המה ביותר, והזכור אז את בוראו יזכה 'עד אשר לא יבואו ימי הרעה' - שהאור ידחה את החושך ולא יבואו ימי הרעה (הובא באמרי הרי"ם קהלת, ועוד). מד. איתא במשנה (יומא סו:) 'על כל סוכה וסוכה אומרים לו הרי מזון והרי מים', רמז בה הרה"ק רבי ישראל מקארלין זי"ע (המכונה ה'ינוקא') שבחג הסוכות יורד שפע גדול בעולם שיכול להספיק לאדם מחג הסוכות זה ועד חג הסוכות הבא עלינו לטובה בשנה הבאה, לכן 'פאק זיך אהן די טעשער' (מלא כיסך מברכות שמים) בשפע רב, ברוחניות ובגשמיות לכל ימות השנה.

ובזה ביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ח ד"ה שמיני) את הפסוק (שמות לד כב) 'וחג האסיף תקופת השנה', שחג הסוכות הוא 'תקופת השנה' פירוש עיקר ותוקף הקיום של כל השנה, 'ולכן נקרא חג האסיף, שאוסף בו כוח ותוקף לכל השנה'.

הסביר הרה"ק רבי אברהם יהושע פריינד זי"ע אב"ד נאסאד מדוע נקראת מצות סוכה בלשון חז"ל (ע"ז ג.) 'מצוה קלה', דהנה בגמרא (גיטין נו:) מצינו שהיתוש נקרא בריה קלה דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה, היינו שיש לו פה להכניס המאכל, אך אינו מוציא, ולזה רמזו בריאת שם הסוכה 'מצוה קלה' - כי יש בה סגולה, להאיר בלבבות בני ישראל ושלא יצא האור לעולם - שתמיד ישאר בתוך חדרו של הקב"ה.

באר הפרשה - חג הסוכות

לסוכותיהם) מה, אלו הן הנוחלין ומנחילים הגאולה והחירות לו ולבניו אחריו לדורות עולם, וכבוד ה' חופף עליו כל היום, והוא יושב בצל סוכה וקדושי משכני עליון - האבות הקדושים באים להתלונן עמו בצל סוכה, והם שמחים עמו כשנותן אז מלחמו לדלים אביונים הגונים בעלי תורה, ועניים מרודים יביא ויאסף אותם הביתה^מ והם יקחו חלקם של הני אושפיון עליון קדישין^מ, ומברכתם יבורך גבר ה' שבעה ברכות, ואיך לא יתלהב ויהם לבבו אל הזהירות והשמירה מעולה בזה מאד מאד. עכ"ל.

ובן כתב השל"ה הקדוש (מס' סוכה נר מצוה ח) 'כללו של דבר, שיזמין האדם תחלה בפיו לצדיקים הנוכחים (היינו האושפיון), ואחר כך יתן חלקם להעניים היושבים סביב שלחנו, ואם אין לו סביב שולחנו אזי ישלח לעניים לביתם, כי זה חלקם הראוי להם'^{מח}.

קענען נעמען א שטיקל שמחה (שנוכל לקבל לכה"פ מעט שמחה מהו"ט).

ובל זה תלוי ביגיעתו והשקעתו של האדם בימים אלו, כי אם הוא לא יעשה מאומה באתערותא דלתתא לא יצליח לקנות בפנימיותו מן ההארה הנשפעת באתערותא דלעילא, ודומיא דאבוקה ולפיד שצריך לנער חזק כדי שיתפס האור בכולו, בן נמי צריך האדם להתעורר, 'זיך געבען א שאקל', כדי שיהא רושם של האור ניכר בו לכל ימות השנה.

אזמין לסעודתי - אם אתה משמח את שלי

כתב ה'יסוד ושורש העבודה' (פי"א) בזה"ל, אחיי ורעי קדושי ה' ידידי עליון ואהובי נפשי, הביטו אל שיעור חשיבתם של מקיימי מצוה זו (מכניסי אורחים

מה. בעלי הרמז רמזו מדברי חז"ל (ע"ז ג) שלעתיד לבוא יאמר הקב"ה לאומות העולם 'מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה, מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא', ומדוע עושים סוכתם בראש גגם דוקא, אלא היינו טעמא, כדי שלא יוכלו העניים להגיע לשם, אבל בני ישראל מדה אחרת יש להם, ועושים סוכות בחצרותיהם (שבדרך כלל הוא מקום גלוי ופתוח לכל) כדי שכל דכפין ייתי ויכול כדי שבעו.

מו. וביותר ביום ראשון שהוא אושפיזא דאברהם אבינו ע"ה - מכניסי האורחים. מסופר על הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע שהקפיד מאד שיהיה לו אורח ביו"ט ראשון של חג יומא דאושפיזא של אברהם אבינו, באחת השנים לא מצא אורח שיסב על שלחנו וציוה לבנו הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע שיחפש ברחובות ובשווקים אחר יהודי עני שאין לו מה לאכול, ואכן יצא הבן במצות אביו ולאחר חיפושים מצא שיכור אחד מתגולל באשפתות והבין שאין לו היכן לסעוד סעודת החג, מיד נטל אותו אל בית אביו וכיבדו בברבורים ושלי ודגים, כשהוא אומר שאצל אברהם אבינו לא היו האורחים טובים יותר מאורח זה, רק בטוב לבו הכניס כל עובר אורח בכל מצב שהוא, ולכל הפחות ביום הזה צריך ללכת בדרכיו ולהיות דבוק במידותיו.

מז. דבר נפלא אמר אחד מצדיקי הדור שליט"א, כי לכאורה מן התימה הוא, כיצד הננו מרהיבים עוז בנפשנו לומר בפה מלא 'אזמין לסעודתי אושפיזין קדישין', וכי 'דרך ארץ' הוא להזמין את שבעת הרועים הקדושים לבוא להסב עמנו קרוצי חומר... אלא שהיות ובחג הסוכות אנו מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם, וכדברי חז"ל הנודעים (במ"ר כא כד), והרי אנו גומלים חסדים אף למי שאינם ראויים, על כן 'בדין' הוא שאף האושפיזין קדישין ירדו ממכון שבתם השמים לקדש את בני ישראל אף אם אינם ראויים... ומעתה קל וחומר בן בנו של קל וחומר למי שגומל חסד ומיטיב לעמו בית ישראל שבוודאי שהאושפיזין קדישין יגילו וישמחו עמו, וכלשון ה'יסוד ושורש העבודה' הנזכר למעלה שזה חלקם.

מח. ובכלל ריבוי ה'צדקה' הוא גם כעין מה שנאמר 'צדק משלך ותן לו' בריבוי ה'זותרנות'. עובדא נפלאה מסופר על הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (הח"ח חיו ופעלו חלק ג' עמ' תתקכב), בעת המלחמה בגלותו בסנובסק שברוסיה, לא היה ניתן להשיג אתרוגים, רק ל'חפץ חיים' הובא אתרוג מהשנה שעברה, שבאין ברירה יצא בו ידי חובת ארבעת המינים. ויהי לפלא בעיני מקורביו, שבבוקר בירך על 'ארבעת המינים' ואילו לנענועים בשעת הלל לא אבה להשתמש בהם, ונמוקו. שהרי בזה ייגרם צער וחלישות הדעת - לרבים ממתפללי בית הכנסת, אשר נפשם כלתה מהשתוקקות לערוך מנהג הנענועים ואין לאל ידם עשות כן, והרי ענין צער וחלישות דעת נוגע לעשין ולאויין, בעוד שנענועים אינם אלא מנהג, לו יהי מנהג עתיק ומקודש. 'ובכן, יתכן בלי נענועים'.

הושענא רבא

לעת חיתום - יום מסירת הפתקין של הקב"ה, אם זוכה האדם לשוב בתשובה שלימה כתב בזוה"ק^מ (ח"א רכ. בתרגום) ביום ההוא של 'ראש השנה' נכתבים ה'פתקים', וכולם נמצאים באוצרו יום הכיפורים כיום תשובה - אם שב, טוב, ואם לאו, קורעין את האגרות הללו. ואחר כך הכין הקב"ה את יום הכיפורים כיום תשובה - אם שב, טוב, ואם לאו,

סיפור נפלא שמעתי מפי בעלי המעשה, שאפשר ללמוד ממנו מעלת הוותרנות המצלת ממיתה משונה, ומעשה שהיה כך היה באחד מיקירי קרתא דשופריא מיושבי ירושלים של מעלה, איש מכובד ובעל משפחה ברוכת ילדים, שכאשר גדלו הילדים לא היה להם מספיק מקום לשבת בסוכה הקטנה שבנה מדי שנה על מרפסת ביתם, לכן החליטו הילדים לבנות סוכה רחבת ידיים למטה בחצר, ומן המחשבה למעשה - קנו דפנות לסוכה במידות מדויקות כדי צרכם, ובמשך שעות טרחו ועמלו בעבודת הקודש לבנות את הסוכה על הצד היותר טוב, וכאשר הכל על מקומו עמד בשלום, דפק אחד השכנים על דלת ביתם, והודיע להם, שחלק מן הסוכה נבנה בשטח שבו הוא מחנה את רכבו, ולכן הוא דורש שיסלקו את הסוכה ויבנוה במקום אחר, שמעו הלה את בקשתו וניסה להסביר לו את גודל היגיעה שכבר טרחו בבנייה, ועל כן יוותר נא ויניח להעמיד שם את הסוכה למשך שמונת ימי החג, אך הלה אטם את אזניו משמוע, והודיע נחרצות שאדם אוסר את שלו והוא אינו מרשה להם לבנות את הסוכה בשום פנים ואופן. כאשר קיבלו הבנים את הבשורה הלא טובה, התחילו לבעוס על השכן שיש בו מדת סדום, וכי מה איכפת לו להשים את רכבו במשך שמונת ימי החג במקום אחר, וגם טרחו להוכיח שאותו מקום אינו שייך לו מדינא ע"פ כללי דחושן משפט, ולכל השכנים חלק במקום זה, וכיוצא באמתלאות אלו ניסו לשכנע את אביהם שלא ישגיח בדברי השכן הרע, אולם האב שצדיק היה הגיד לבניו בשפה ברורה, שבשום אופן לא ישב בסוכה הגורמת צער ועגמת נפש ליהודי, ואם ברצונם שיאכל שם את סעודות החג עליהם לסתור את הבנין עראי ולהעבירו למקום אחר. בלית ברירה טרחו הילדים פעם שנייה, ובנו שוב את הסוכה לשביעת רצונו של השכן.

במוצאי יו"ט ראשון של סוכות באמצע הלילה, נשמעו לפתע חבטות עזות מחוץ לסוכתם ששכנה למטה בחצר, מתוך בהלה קמו כולם משנתם והנה המה רואים שלש אבני ירושלים גדולות שנפלו מקומה גבוהה של הבנין אל המקום שהחנה שם השכן את רכבו אשר נופץ לרסיסי רסיסים מן האבנים, ואלמלא היו מעבירים את הסוכה למקום האחר והיו ישנים באותו מקום, היתה סכנה גדולה נשקפת לחייהם, וספק גדול אם היו יוצאים משם חיים וקיימים, הרי שעל ידי שהעביר על מידותיו לפנים משורת הדין ניצלו בניו ממיתה לחיים.

עוד היה מעשה בעי"ת בני ברק, בבנין בן ארבעה קומות רצה שכן מהקומה הרביעית לבנות 'מרפסת' מביתו כדי שיכול לקיים שם מצוות סוכה הנצרכת להבנות תחת כיפת השמים, אך כל השכנים מתחתיו התנגדו לכך בכל תוקף - באמרם, ששם מקום סוכתם וסוכתו תפסול את סוכותיהם, בלית ברירה החליט השכן מהקומה הרביעית לבנות סוכתו בחצר הבנין - מה שיגרום לטירחה יתירה וגדולה, כי על כל חסרון כף או צלחת, כסא או ספר יצטרכו לטפס ולעלות ארבע קומות ושוב לרדת אותם וחוזר חלילה. והיה כי כן, נכמרו רחמיו של אחד השכנים בקומה הראשונה, ויותר משלו ובא לאמר לשכן מהקומה הרביעית - הוצא נא מרפסת מעל המקום אשר הייתי בונה עד היום את הסוכה, ואת סוכתי אבנה מצדו השני של הבנין, וליהודים הייתה אורה ושמחה... והנה, בעיצומן של ימי חוה"מ (תשע"ח) פרצו רוחות סערה בכל ארה"ק, גם על ב"ב לא פסחה וכאן אירע הנס הגדול שהציל נפשות מבני ישראל, כי באותה שעה נפל 'גג' גדול וכבד תלוי (המכסה בכל השנה את המרפסת, ובסוכות עומד תלוי כלפי חוץ) מהקומה השלישית היישר לאותו המקום שהיה השכן מלמטה בונה בכל שנה את סוכתו ובהאי שתא העבירה לצד אחר, נמצינו למדים כי פעמים נראה שאיש פלוני היטיב לרעהו, והוא לא ידע שבאמת אינו אלא מיטיב לעצמו, ולא גרם טובה וברכה אלא לעצמו.

מט. הנה נסדר לומר דברי הזוה"ק האלו בסוף הלילה, ומה יפה ונעים אם ישכילו ללמדו בתחילת הלילה, כי אז יגשו אל הלילה הקדוש באופן אחר לגמרי.

שהוא ליל הושענא רבא' (ומסיים, ולכך לא נכתב בתורה, כי תורה בכללה לצדיקים וכשרים נאמרה, שהחתימה שלהם ביום הכפור).

וזוה לשון ה'סדר היום' (סדר יום הוש"ר) 'זלהיות היום הזה נורא מאד, ובו נחתמים כל הספרים כולם, והפסקי דינים ניתנים ביד כל תובע ומשטין, לכן צריך להרבות בו צדקה תפלה ותחנונים, לעורר הרחמים העליונים שירחמו עלינו, ויחתמו אותנו בספר חיים ובספר צדיקים לגאולה וישועה'.

הן הן הדברים אשר הביא השל"ה הק' (תחילת מס' ר"ה) בשם הקדמונים, שנתנו סימן בפסוק (עמוס ג ד) 'אריה שאג מי לא יירא', אריה ר"ת א'לול ראש השנה יום כיפור הושענא רבא, כי גם בהאי יומא שואג האריה 'ומי לא יירא' מפחד הדין^{נב}.

גם מצינו שיש בו מחילת עוונות דומיא דיום הכפורים, וכמו שכתב ב'מטה משה' (סימן תתקנו) מחז"ל, אמר הקב"ה לאברהם, אני יחיד ואתה יחיד, אתן לבניך יום המיוחד לכפר בו עונותם, וזהו הושענא רבא, אמר לו הקב"ה לאברהם אם אין כפרה לבניך בראש השנה יהיה ביום הכפורים, ואם לאו יהיה בהושענא רבא...^{נג}

גם איתא ב'זוה"ק' (ה"ג לב.) שבליילה הזה יכול כל אחד לראות על הצל שלו מה יעלה בגורלו בזו השנה,

מצוה המלך לחתום האגרות. אם זכה ועשה תשובה שאיננה בשלימות, תולים לו עד היום האחרון שהוא עצרת - יום האחרון של חג הסוכות, ואז, זכה ושב בתשובה יקרעו האגרות, ואם לאו... יצאו הפתקים בית המלך וימסרו בידי הממונים לקיים הפסק, וכבר אינם חוזרים אל המלך רק ייעשו בפועל. והרי שיום הושענא רבא הינו 'יום הדין' כראש השנה וכיום הכפורים^{נא}.

ואף שלכאורה משמע שהפתקים נמסרים בשמיני עצרת ולא בהוש"ר, כבר ביאר האר"י הקדוש (שעה"כ ענין סוכות דרוש ו, והובא ביסוד ושורש העבודה פמ"ז) 'אעפ"י שנמסרו ה'פתקין' ביום הושענא רבא, עדיין לא ניתן רשות להשליחים לפעול דבר עד שמיני עצרת' - אם ישוב מיד יקרעו אותם הפתקים^{נב}.

ובך כתב ה'רקאנטי' בפירושו על התורה (פרשת שלח) 'ולכן יש אומרים ביום הושענא 'חתמון', היינו שאמרו בפייט 'בראש השנה ישפוטון, וביום צום כיפור יכתבון וביום הושענא רבא יחתמון'.

וביערות דבש (ה"א דרוש ו) 'והנה בינוניים אין נכתבים כלל בראש השנה, וביום הכיפור נכתבים, וחתימה שלהם יו"ד ימים אח"כ, וזהו סוף כ' לתשרי

נ. וביאר הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל הטעם שלא נזכר בתורת הנגלה מגדולתו של יום זה שהוא יום חיתום וגמר דין, כי לפנים בישראל היתה ידיעה זו (שיום הדין הוא) גורמת להשבית ולהפריע את העם מקיום 'ושמחת בחגך', לכן הסתירו חכמינו דבר היותו יום הדין, אבל אחר ירידת הדורות שאין רועדים וזוחלים כל כך מיום הדין, ולאידך גיסא רצו חכמינו שישכילו בני ישראל לנצל שעת הכושר זו, על כן גילו לנו קדושת היום כי הוא נורא ואיום, וגמר החתימה בו ביום הוא (הובא בהליכות שלמה לחג הסוכות עמוד רמא).

ויש להוסיף נופך ביתר שאת, דאף בדורות הראשונים היה דבר הדין והמשפט ידוע ליודעי חן אלו חסידים ואנשי מעשה, והם ידעו איך לרצות את בוראם על ידי 'אבוקות של אור' ושמחה יתירה, כי השמחה היתה נעשית מתוך פחד ויראה, ובכך היו מרקדין ומבטלין כל הדינין דמעיקין, בבחינת 'שמחתי מתוך יראתי', אבל בדורות האחרונים איכא למיחש שמא מתוך השמחה יבואו לידי קלות ראש חלילה, לכן ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון יראת שמים, וכדי לעוררם גילו חז"ל רז זה, דאיכא דינא בעלמא בהאי יומא.

נא. אלא דיש דעות בין המקובלים האם ניתן רשות לשליחים בעלות השחר דשמיני עצרת או בתפילת מוסף. נב. בספר 'הליכות שלמה' (לחג הסוכות עמוד רמא) הביאו ממנהגי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בלילה הזה, וז"ל. 'מתחילת ליל הושענא רבא היתה הנהגת רבינו באימה ויראה כבימים הנוראים, ומשעת צאת הלבנה עסק רוב שעות הלילה באמירת תהלים בהתעוררות רבה, ואף בימי זקנותו קם ממשכבו כמה פעמים במשך הלילה והמשיך באמירת תהלים, וכן זירז לבני ביתו שירבו באמירת תהלים וכו', ושנים רבות התפלל ביום זה תפלת שחרית כוותיקין, והוסיף שם, שמאד לא הוי ניחא ליה מאנשים שעלו לביתו 'ביקורי חג' לקבל פניו בלילה הזה, ואף עם אלו שבאו דיבר רק בקוצר אמרים, ומיד בתום שיחתו עמם חזר לאמירת תהלים.

נג. וכן כתב ה'מחבר' (סי' תרס"ד ס"א) 'ומרבים קצת בנרות כמו ביום הכיפורים'.

בשפון תליא' - כלומר, ביום הזה הכל תלוי בפי האדם. ובזמן זה - קודם גמר הדין עדיין בידנו להציל כל אחד את נפשו ונפשות ביתו¹¹.

בוא וראה עד היכן הדברים מגיעים, כדכתב ה'רוקח' (הל' סוכות אות רכא) שבית דין היו מדקדקים לעבר ולחסר את החודשים כפי הצורך כדי שלא יחול הושענא רבא להיות בשבת, וכל כך למה, 'כי היו בוכים ומתחננים על המים, לכך לא יתכן בשבת'. ויש לנו להתבונן היטב בזה, כיצד דוחים את כל שאר ה'מועדים' שבירח האיתנים כר"ה ויוה"כ מחמת יום הושענא רבא, ומי נדחה מפני מי, הוי אומר קטן מפני גדול... ולא עוד, אלא שלא חששו לגרום שלא יחול ראש השנה בשבת ויבטלו תקיעת שופר בשבת, ולא מרחו אלא שלא יחול הושענא רבא בשבת, ומכאן תלמד על מעלת התפילות ונחיצותן ביום זה (והם כפיקוח נפשות ממש) עד שאי אפשר שיחול בשבת¹², על כן 'שפכי כמים לבך' ביום זה כי כל מהות וענין חיי האדם תלויים ביום הזה¹³.

אם נמצא הצל חסר יעבור עליו מרעין בישין רחמנא ליציל, ואם צלו שלם יזכה לשנה טובה. והביאו ה'רוקח' (הלכות סוכה אות רכא) מה שנגזר בראש השנה ונחתם ביום הכיפורים - מראה בצל בהושענא רבא, ומבאר הטעם על פי ששנינו (ר"ה טו.) 'בחג נידונין על המים', ולכן 'בלילה שלפניו [צריך] לראות כמה קרקפתא דגברי צריכין לפרנסה, ומראין בצל, ואומרים המלאכים פלוני לא יחיה - הרי אינו צריך למים ולפרנסה¹⁴, והנה, לדין יאמר כי כבר כתב הרמ"א (תרסד א) 'שאיין לדקדק בזה, כדי שלא ליתרע מזוליה, גם כי רבים אינם מבינים הענין על בוריו, ויותר טוב להיות תמים ולא לחקור עתידות', מיהו דבר ברור הוא שאנו עומדים בסיום הדין - וכל ה'עתיד' בשנה הבאה עלינו לטובה עומד לפנינו מנגד, ועדיין יש בידו להתנער מעפר ולהציל את נפשו¹⁵.

בשפון תליא - בידינו לקרוע רוע גזר הדין ולהריק עלינו שפע רב עוד איתא בזה"ק (ח"ג לב.) 'תנינן, ערבה דדמיא לשפון (ערבה הדומה לשפתים), הכי הוא ודאי בהאי יומא

נד. ומ"מ, לעולם אל יתייאש, כי ידועים דברי 'ספר חסידים' (תמג) וז"ל, אחד לא ראה בליל הו"ר צל ראשו, והתענה הוא ואוהביו הרבה צומות ונתן צדקה הרבה, וחי כמה שנים אחרי כן כדכתיב (משלי יא ד) וצדקה תציל ממות. נה. להמחיש הדבר, אמרו, מעשה באב שעמד ל"ע לפני 'מיטת' בנו שנלב"ע ל"ע בעת ה'טיול' שערך המלמד עם תלמידיו, וזעק בקול לא לו, אינני מאשים את המלמד... וכבר חיטבו המלווים שהוא עומד להאשים את ה'מנהל', אך הוא המשיך, אינני מאשים את המנהל, וחשבו - מי יודע את מי הוא עומד להאשים במר לבו, עד שאמר הנני מאשים את עצמי, על שלא שפכתי כהוגן שיח לבי לפני ה' בעתו ובזמנו כאשר היו ספרי חיים ו... פתוחים, הבה נהיה החכם עיניו בראשו, ובטרם יחתמו לגמרי הדינים נמתיק את הכל.

נו. הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע אמר כי 'הושענא רבא' מתפרש בג' לשונות וכולם אמת, חדא, שהקב"ה שהוא רם ונשא יושיענו, וזהו הושענא רבא, כלומר שמבקשים אנו מה'רבא' הוא הבורא יתב"ש, השני, שיושיע הקב"ה את בני ישראל עם קודש המכונים 'בני בכורי ישראל', (שמות ד כב), ולפי"ז יתפרש הושענא את 'רבא', ועוד זאת בתראי, שיושיע אותנו הקב"ה בישועה גדולה ובגאולה שלימה ורבתיית שכולנו מצפים ומחכים לה.

נד. ומעתה יתבאר היטב מה שמסופר על הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע שנכנס לבית המדרש בליל הושענא רבא, וראה שני אברכים המשוחחים ביניהם שיחת חולין, מיד ניגש אליהם ואמר להם 'מסתמא הנכם מדברים עניינים דחופים עד מאד שאי אפשר לדחות אותם מחמת חשיבותם, אולם מכל מקום היה עדיף טפי אם הייתם משוחחים בענין דחוף זה בעת תפלת 'כל נדרי' מאשר בלילה קדוש זה...', כי אכן חובת היום בתפילה אפילו יותר מים הכפורים.

פעם נכנסו קבוצת אברכים דורשים ומבקשים אל החסיד המפורסם רבי אליהו ראטה ז"ל (מנקיי הדעת שבירושלים, ומשמשו בקודש של הרה"ק רבי שלומיקה מזוועהיל זי"ע) בליל הושענא רבא, וביקשו לשמוע ממנו דברי חיזוק, מיד נענה בסערת לבו - אין הזמן פנוי אפילו לשיחות חיזוק וכיוצא בהן, מהרו וקחו ספרי תהלים בידיכם והתפללו... כי חובה לנצל רגעים ושעות אלו במלואם, כי הזמן בוער כאש, ואסור לבזבז שעת כושר כזו.

ה'מגייד מדובנא' נשא משלו למה הדבר דומה, לשתי מדינות שבמשך שנים רבות היו המלכים לוחמים ורבים זה עם זה על גבולות המדינות, זה אומר עיר ספר זו שייכת לי, וזה אומר שהיא שייכת לו, ומלחמה זו היתה עקובה מדם וגבתה קרבנות רבות משני הצדדים, כי למשך תקופה אחת ניצח האחד ואח"כ גבר השני וחוזר חלילה, ולא הגיעו מעולם להכרעה ברורה, עד שבלית ברירה החליטו שני המלכים שחייבים לסיים את המלחמה אחת ולתמיד,

כתב הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (הוש"ר לב) בשם זקנו צעקה' (דברים כב כד), נמצאנו למדין מכאן 'כשהארם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, דמצינו בנערה יכול לצעוק ואינו צועק מקרי רצון [ולא אונס], וכן המאורסה שחייבה התורה בעונש 'על דבר אשר לא תקנו חז"ל שכל איש ישראל יצעק היום הושענא'.

ונמנו וגמרו שכל מלך ישלח אחד מגיבוריו לחזית, ויכרעו שם בור עמוק, ומי שיצליח להפיל את השני לבור הוא המנצח במלחמה לצמיתות, ועיר הספר תהיה תחת שליטתו לעולמי עולמים. וכן עשו, כל מדינה בחרה לעצמו גיבור עצום וקבעו להם יום שבו יתאבקו זה עם זה בפני קהל ועדה, כדי שסוף סוף תסתיים המלחמות המיותרות, ואכן ביום ההוא הגיעו הרבה אנשים להסתכל ולראות מי ינצח במלחמה, והנה בתחילת המלחמה היה נראה שהצד האחד מנצח, כי הנציג שלהם משך בכח את הגיבור של המדינה השנייה עד לפתח הבור, אך בהיותו שם התגבר השני והפיל את הראשון לתוך הבור, והוכרז הנצחון לבני מדינתו.

בשמחה רבה הזמין המלך את הגיבור וערך לכבודו סעודה גדולה כדי להודות לו על נצחונו, בתוך הסעודה כטוב לב המלך פנה אל הגיבור ושאלו, הן אמת שדידן נצח, אך בתחילה היה נראה שהצד השני עתיד לנצח, כי הוא גרר אותך בכח ובחוזק אל הבור ולא הצלחת להתגבר עליו, ובכל אותה העת הייתי מצטער ומודאג מאד מן התבוסה והמפלה, ואם ראינו בסוף שידך גבר ידך עליו והנך חזק יותר ממנו מדוע עשה כדבר הזה וגרמת לי להצטער... השיב לו הגיבור בחכמה, הא גופא הביא לי את הנצחון, כי נתתי לו למשוך ולגרור אותי אל פתח הבור, ובכך אפסו כוחותיו, רק עי"ז הצלחתי להתגבר עליו בפתח הבור ולהפילו לבאר שחת... והנמשל הוא במלחמת היצר הרע, שלפעמים נותן השטן לאדם לנצחו בפרטים קטנים ושוניים, אולם הוא אורב לו לצד פתח הבור כדי להפילו שם ח"ו, ולכן צריך להשגיח מאד במעשיו לדעת מה העיקר ומה הטפל.

במה דברים אמורים, כלפי הושענא רבא, שלפעמים נותן היצה"ר לאדם להתעלות בר"ה וביודה"כ ואף כל ימי החג, ויתן לו להרגיש קדושה עילאה מתוך שמחת החג, אך כל כוונתו הוא להפילו בהוש"ר, כי אז יאמר לו בחלקלקות לשונו, שאינו צריך לנצל את הזמן במלואו, שהרי כבר עסק בעבודת הקודש בכל ימי החג וימים הנוראים שעברו עליו לטובה, ועתה ינוח מעט וילך בשרירות לבו, אמנם האמת דרחמנא ליצלן מהאי דעתא, וצריך להיזהר עד מאד שלא להתפתות לשמוע בקולו, שהרי הכל הולך אחר החיתום, ואם לא עכשיו אימתי, והוא כעומד על פתח בור עמוק ועל ידי חוסר זהירות עלול הוא למעוד לתוכו חלילה.

נח. הוה עובדא אצל הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע שהאריך בתפלה בהוש"ר שחל להיות בער"ש עד שכבר כמעט פנה יום, ולכן הכריזו בבית המדרש שהנשים ימהרו ויחזרו לביתם כדי להדליק נרות שבת בזמנה בטרם יעבור הזמן ולא יכשלו ח"ו בחילול שבת, ולקהל הקדוש שעמדו סביבו כחומה, פתח ואמר מנהמת לבו הטהור בקדושת היום בדרך משל, למה הדבר דומה לעיר אחת שתושביה סרחו על מלכם, ושופטי בית המשפט גזרו עליהם כליה, בצר להם התייעצו עם שרים ויועצים ונדע להם שביום פלוני נוהג המלך לטייל בגינה פלונית, ובאותה שעה אפשר לגשת אליו כדי לבקש ממנו חנינה.

באותו יום התייצבו פרנסי ונכבדי העיר באותה גינה, המתינו וציפו לקראת בואו של המלך, אך חלפו שעה ושעתיים והמלך לא הופיע, אולם הם המשיכו לחכות עד שכבר נטו צללי ערב ועדיין לא ראו את הכרכרה של המלך, ומאד התעצבו אל לבם שמא הפסידו את תקוותם האחרונה. בין המשלחת היה גם פקח אחד, שאמר להם בבטחון 'מי לכם עוד כהמלך בכבודו ובעצמו - שבוודאי שומר על חוקי המדינה', ואם דרכם של מלכי המדינה לטייל כאן ביום זה, בודאי שהוא שוהה כאן בקרבנתנו אלא שלא גילה סודו לאיש, ומה שאין אנו רואים אותו בגלוי ובתפארתו הוא משום שהוא מסתובב בבגדים פשוטים, לכן הבה נצעק כולנו אל מלכנו שיושיענו בכל מקום שהוא, ובזאת פנה הרה"ק מסאטמאר וסיים לומר לשומעי לקחו בזעקה 'עוד מעט יבא היום ויפנה, ואף שנדמה בעיני האדם שאינו זוכה לגילוי השכינה, אל יחשוב שכפי מה שנדמה לו כך הוא באמת, כי זה אינו, רק הקב"ה אתנו אע"פ שאינו נראה בעיני בשר, ולכן הבה נצעק כולנו כאחד 'הושע נא והושיעה נא אבינו אתה'...'. שהרי אבינו הוא בכל מקום שהוא, ועל כן 'הושע נא' מכל צרינו, כי זה העיקר והיסוד לזעוק לבורא כל עולמים מעומק הלב, געבן א געשריי צום באשעפער (לזעוק לפני ה'), ובודאי יוושע.

נט. הנה זועקים אנו הושע נא והושיעה נא אבינו אתה, ונסמך את דבר המעשה הידוע מהגאון רבי ישעי' ברדאקי צ"ל שהיה ממייסדי הישוב בעיה"ק ירושלים, בעת אשר הפליג בספינה לעלות לארץ הקודש יחד עם בנו ובתו

תר"מ ד"ה ערבה) דהנה אמרו במדרש (ויק"ר ל"ב) שה'ערבה' היא כנגד מי שאין בו לא טעם ולא ריח, ומה חשיבותם של אלו - 'אך הפה שהוא עיקר כחן של ישראל - הקול קול יעקב, אם כי בוודאי קול הצדיקים שיש להם טעם וריח עולה למדרגות רבות ביותר, אעפ"כ יש להם תערובות מעשים טובים, [אולם] מי שאין לו טעם וריח הוא רק תפלה בלבד, וזה שאמר (תהלים קב א) 'תפלה לעני כי יעמוף' היינו שמתעמף בולו בתפלה

משמע שאם יצעוק יענה לו בוודאי. ומחויב כל אחד לצעוק אף שאינו יודע מה הוא צריך ומה חסר לו, אעפ"כ יצעוק סתם הושענא'.

יום ערבה - פתח תקווה גם למי שאין בו לא טעם ולא ריח ואף מי שאין בו מעשים, והוא דומה לערבה שאין לה לא טעם ולא ריח, יכול לבקש ולהיענות ביום הזה^פ, וכמו שכתב הרה"ק ה'שפת אמת' ז"ע (סוכות

הקטנים נשברה הספינה באמצע הדרך (כשכבר היו קרובים לא"י) וקפצו לים לשוט ע"פ המים, האב הגאון רבי ישעי' לקח עמו את בנו ובתו ושט יחד עמם... תוך כדי שחייתו בים הרגיש שכוחותיו אוזלים, והבין שאם ימשיך לשאת את שתיהם עליו יטבעו כולם במים אדירים, בשעה קשה זו התבונן ובירר לעצמו את ההלכה מי עדיף, ומי מהם הוא מחויב להפקיר בעבור השני, והחליט שהצלת הבן קודמת להצלת הבת כמבואר בפוסקים. בטרם עשה מעשה לעזוב את בתו הטובעת, אמר לה בלב נשבר ובחרדה, הנה ביררתי את ההלכה, וכדי להציל לכה"פ ב' נפשות הנני מוכרח לעזוב אותך לנפשך... מששמעה הבת את דברי אביה, החלה לצעוק 'אבי... אבי...' אין לי על מי להישען כי אם עליך - האם תעזבני ותשליכני למצולות ים (רחם נא עלי, מבלי לחשוב חשבונות' שעפ"י דין יש לך לעשות כן), לשמע דבריה נזדעזע האב עד מאד, והחל זועק אל ה' שיצילם מן המיצר, והרגיש מיד שהוא מקבל כוחות חדשים בעוז ותעצומות ובכוח זה המשיך לשוט עד חוף מבטחים כשכל הג' שלמים ובריאים. והמשיך לשחות עם שניהם עד החוף וניצולו כולם. כך היו מרמזים אנשי ירושלים בפסוק (תהילים סח לה) 'תנו עוז לאלוקים' שבתפילתנו אנו נותנים כביכול עוז וכח כלפי מעלה לעזרנו ולהושיענו. וכן כתיב (שם קלא ב) 'כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי' וברש"י 'הנני עליך כמו שאין לו ידים ורגלים כגולם מוטל לנגדך, כגמול שהוא נתון עלי אמו נפשי בקרבי לנגדך כיונק על שדי אמו'. וכן פי' ב'מצודות דוד' נפשי כתינוק הנגמל משדי אמו שכל בטחונו על אמו כן בטחוני בד' (ספר מאריה דארעא דישראל תולדות חייו של הגרי"ח זאנענפעלד).

אף אנו נאמר זעקת הבן אל אביו אבי אבי מחויבת לפעול כל מיני ישועות - מבלי לעשות חשבונות מה יש לעשות עפ"י דין ויושר - אלא ברחמים גדולים יושיענו ויצילנו, ע"כ בעמדנו בזה היום הושענא רבא נזעק הושע נא והושיעה נא 'אבינו אתה' - על מי נשען אם לא עליך אבינו שבשמים, כאשר נזעק כן בוודאי נושע ב'הושענא רבא'...

הרה"ק ה'דברי שמואל' ז"ע (ליקוטי אמרים אות יג) מבאר הטעם שאומרים תחילה 'אני והו הושיעה נא', לאחר מכן מבקשים 'אנא הושיעה נא', שוב חוזרים ומאריכים בלשון הבקשה 'אנא א-ל נא הושע נא והושיעה נא' עד שלבסוף אומרים 'אנא א-ל נא הושע נא והושיעה נא אבינו אתה', בדרך משל לבן מלך אשר גרשו אביו מהיכל המלך, ומרוב עיתים וימים נקרעו בגדיו עד שהלך לבוש בסחבות, בבגדים מטונפים ומקורעים, והתעורר לחזור אל המלך, אך התבייש להודיע כי בן המלך הוא, על כן ביקש נדבה, ונתנו לו כפי שנותנים ל'ארחי פרחי' ולקבצנים מן השוק, אך הלה לא הסכים לקבל וביקש נדבה גדולה יותר, והסכימו למלא מבוקשו ונתנו לו מתנה מכובדת יותר, אך שוב מיאן לקבל, שאלו המלך מפני מה אינו מתרצה בסכום מעות שקיבל, השיב כי קרוב הוא אליו 'ומן הדין' שיקבל כפי שנותנים לקרוב, ואכן העניק לו המלך מתנה הגונה, אך הלה חזר וטען שקרוב הוא מאוד אל המלך ואין ראוי שיקבל כפי שנותנים לקרוב רחוק, עד שלא היה יכול להתאפק וצעק מקירות ליבו הלא אתה אבי... כך בתחילה מתביישים אנו לבקש ועל כן מבקשים רק 'הושיעה נא' במתנת חנם, אך בהמשך מבקשים אנו יותר כדין קרוב על כן 'הושע נא והושיעה נא', עד שלבסוף צועקים 'אנא א-ל נא הושע נא והושיעה נא אבינו אתה', ומאחר שאנו בניך ואתה אבינו אם כן אין גבול לשיעור הנתנה, וכמה שתתן לנו אינו מספיק לגודל רחמנות האב על הבן...

ס. בדרך רמז אמר הרה"ק בעל ה'אמרי אמת' מגור ז"ע להעמיס בלשון חז"ל (שבת לא). 'צפית לישועה', שעל האדם לצפות ולקוות להשי"ת ביום הישועה זה הושענא רבא, ושאלה זו ישאלו את האדם בבית דין של מעלה, מדוע לא 'צפית לישועה', כי גם הנבזים והשפלים במצבם הרוחני יכולים להיושע ביום נשגב זה.

לו חנם ונותן לו מזה, שנאמר וחנותי את אשר אחון, למי שאני מבקש לחון, וכן 'ורחמתי את אשר ארחם', ומשום כך הערבה שאין בה טעם וריח זוכה לישועה גדולה ולאוצר גדול משל צדיקים מפני ששופכת נפשה בתפילתה עד שמעלה חן בפני המקום ב"ה, וזהו הושענא רבא.

והושיענו אלוקי ישענו - המתקת הדינים ביום הוש"ר וביותר ע"י הביטת ערבה

כתב הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (הוש"ר אות ה) לרמז במה שנהגו להסיר הטבעות שבלולב ביום הושענא רבא^{כב} (פשוט"ע סימן תרס"ד ס"א), שהוא כמו שכתוב (אסתר ה ב) 'ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי', כי החותם נמצא בטבעת המלך כמו שכתוב (שם ה) 'וחתמו בטבעת המלך', וסתם המלך

כמו"ש 'ואני תפילה', וזה ערב לפניו יתברך, ונקראת ערבה (וכלומר ש'ערבה' הוא מלשון 'ערב'). ומטעם זה נקרא 'הושענא רבא', כי ביום זה נושעים בו גם השפלים שאין להם טעם וריח כנ"ל, והוא ישועה גם לדורות השפלים שלנו שאין לנו רק תפלה, וביום זה נפתח שערי תפלה בפייהם של ישראל, וזהו 'הושענא רבא', שאפשר לזכות לישועות גדולות ביום הזה, אפילו לאיש שהוא בבחינת ערבה ואין בו לא טעם ולא ריח^{כא}.

והטעם שמכונה בשם הושענא רבא יתבאר על פי מה דאיתא במדרש (שמ"ר מה ו) על הפסוק 'וחנותי את אשר אחון', באותה שעה הראה לו הקב"ה את כל האוצרות של מתן שכר שהן מתוקנין לצדיקים וכו', ואחר כך ראה אוצר גדול, אמר האוצר הנה של מי הוא, אמר לו מי שיש לו אני נותן לו משכרו, ומי שאין לו אני עושה

סא. כיו"ב כתב עוד ה'שפת אמת' (תר"נ ד"ה ליום) וז"ל. מה שקבעו חז"ל רוב תפלות בזה היום. כבר כתבנו שנקרא הושענא רבא שיכולין להוושע בו אפילו השפלים ודורות השפלים שהם בחי' ערבה לא טעם ולא ריח. ויש להבין א"כ מה כחם. אלא דהא כתיב (תהלים קטז ו) 'דלותי ולי יהושיע', פירוש על ידי שיודעים שהם דלים וצריכין להוושע - תבוא להם הישועה. וכ"כ חז"ל אעפ"י שאני דלה לי נאה להושיע הוא מטעם הנ"ל... כי עיקר הישועה לדלים. ולכן עיקר הישועה שיבוא משיח צדקנו במהרה מוכן דוקא להיות בדורות השפלים.

סב. בגמרא (שם) איכא תרי טעמי למה מוליך ומביא ומנענע עם הלולב, חדא 'מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו', ועוד 'כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד, כדי לעצור טללים רעים', ובפמ"ג (משב"ז סימן תרנא סק"ב) כתב נפק"מ בין הטעמים, ופותח וכותב 'לי העני יש בכאן רמז, דלהטעם שמנענע כדי להעיד שכל ארבע רוחות שלו יתב"ש אם כן אינו צריך כי אם הולכה והבאה ולא לכסכס בעלים, אבל לטעם 'כדי לעצור' צריך טירוף וכסכוס כדי לנענע כחו של קטיגור, והגם שהוא איירי בנענועים שבכל ימי סוכות, מיהו מדבריו למדנו טעמא רבא למה בהוש"ר נוהגים להוריד ולהסיר הטבעות, שהרי ביום הזה צריך להשתיק הקטיגור ויקח הסניגור מקומו, ועל ידי הסרת הטבעות מתנענע הלולב חזק יותר.

שנה אחת פתח הרה"ק ה'קדושת יום טוב' זי"ע בקול חוצב להבות אש קודש, ואמר דברים נוקבים בדרך משל, למה הדבר דומה, לכן מלך שהלך שובב והסתובב באשפתות ולא התנהג כמעמדו הרם, לכן גרשו המלך מעל פניו והגלה אותו למדינה רחוקה, והנה בבואו לשם קיבלו אותו בני הכפרים בגסות כדרך שקיבלו שאר האנשים, וכמה שניסה להסביר להם שהוא בן מלך היו לועגים לו ומבזים אותו בכל עת ובכל שעה, ולא עוד אלא כיון שניסה לשלוט ולמלוך עליהם היו מכים ומציקים לו ומלבישים אותו בבגדים צואים, למותר לפרש גודל צערו של הבן וייסורי נפשו מתוך מצבו השפל, והתחיל להתגעגע אל אביו בגעגועין עזין, ומה רבה היתה שמחתו כאשר לאחר זמן רב נודע לו שבתוך כמה שבועות יבוא המלך לבקרו, אולם גם בני הכפר שמעו על דבר ביקורו של המלך, וידעו שאם יתוודע למלך מה שעוללו לבנו יענשו קשות, על כן מיהרו והסירו ממנו את בגדיו הצואים ותחתייהם הלבישו אותו בבגדי חמודות, והתחילו לכבדו בכבוד מלכים, וכאשר הגיע המלך שמח מאד לראות את בנו לבוש בבגדי יקר ותפארת והולך בדרך טובים ומתנהג בדרכי מלוכה, עד שכבר החליט בלבו שיהא טוב לבנו שישאר עוד באותו כפר כדי שיושלם במידותיו הטובות. כאשר נודע לבן על החלטת אביו נשבר לבו בקרבו, והלך להתייעץ עם אחד מאוהביו כדת מה לעשות, והוא אכן נתן לו עצה הגונה, שימהר לפשוט את בגדיו המפוארים וילבש תחתייהם את הבגדים הצואים, ובזאת יכנס אל אביו ויגלה לו שהוא לבוש בבגדים אלו במשך כל ימות השנה, ויבקש על נפשו בתחנונים על הסבל והעינוי מבני הכפר שמתאכזרים עליו ומענים אותו בצרות קשים ומרים.

והנמשל ביאר ה'קדושת יום טוב', דהנה הנשמה יורדת לעולם הזה ובמשך כל השנה מטנף הגוף את הנשמה, וגורם לה לסבול צרות ויסורים, אולם ביום מן הימים שומע הגוף כי בא ה' לשפוט את הארץ בראש השנה, ולכן

היסורים שנגזר על האדם לסבול בהאי עלמא, וידוע מה שכתב האר"י ז"ל (שער הכוונות סוכות דרוש ה) ומקורו מהור בזה"ק (פר' צו לא): שבהושענא רבא מבטלין כל הדינים בחביטת ה' ערבות^ס וממילא אין עוד כרגא דמלכא לשלם, ולכן היו מלקטים ההושענות מ'מוצא' לרמוז שנפטרים ביום זה מכרגא דמלכא^ס.

ובך כתב הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (דף קמב): 'ובהושענא רבא על ידי חביטת הערבה, הכל הוא בכדי להמתיק הגבורות, ושיושפע החסדים בעולם'.

עוד כתב הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (דף יז): 'ובפרט בהושענא רבא צריך מאוד לעשות תשובה בעת חביטת הערבה, שבעת ההיא הוא גמר החתימה, וצריך האדם מאוד לעשות תשובה לפני הקב"ה, ועי"ז בורא בריה חדשה כידוע, כי ערבה בגימטריא זרע, ובגימטריא עזר'.

רומז למלך מלכי המלכים - שנותן החותם לצדיקים, ואומר להם 'כתבו על היהודים וחתמו כטוב בעיניכם', ונותן הממשלה אל הצדיקים, והנה אמרו חז"ל (ויק"ר ל ט) לולב זה הקב"ה, על כן לוקחין ממנו (מהלולב) את הטבעת, להראות אשר חותם הטוב של הושענא רבא, הן לזכות והן לחוב, הכל מוסר הקב"ה לישראל לעשות כרצונם והפצם.

שנינו בסוכה (מה). 'מצות ערבה כיצד, מקום היה למטה מירושלים ונקרא 'מוצא', יורדין לשם ומלקטין משם מורביות של ערבה', ואמרו שם בגמרא, 'מאי טעמא קרי ליה מוצא, איידי דמיפק מכרגא דמלכא קרי ליה מוצא', פירוש כיון שהוציאו אותו מכלל חיוב המס, על כן נקרא 'מוצא' כי הוצא מן המס.

וב'שיר מעון' (להגר"ש סופר, הוש"ר ד"ה במתני') מבאר בדרך רמז, דקאי על 'כרגא דמלכא דשמיא' אלו

חוזר האדם בתשובה ומזדכך ומנקה את הנשמה מכל לכלוך, עד שבימים הנוראים עומד האדם באימה ויראה לפני אדון הכל ומתלבש בבגדים נאים ולבנים צחים כשלג, ואף אומר בקול רם 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' כמלאכי השרת משרתי עליון, עד שנראה בעיני הפמליא של מעלה שאין יותר טוב מחיבורם של הגוף והנשמה גם יחד, אולם הנשמה יודעת שכל הפעולות הללו אינן אלא לשעה, וכאשר יחלפו הימים הנוראים יחזור הגוף לסורו ח"ו, ולכן אנו מסירים את הטבעות מהלולב בעת תפלת הושענא רבא, להורות ולגלות דעת על גודל צערנו ושיחנו מזה שאיננו קשורים ואגודים במלך א-ל חי וקיים כדת וכנכון, וכל השנה אנו לבושים בבגדים צואים, וחוזרים בתשובה ומתוודים ומודים לפני הקב"ה בחרטה על העבר ובקבלה על העתיד שמכאן ואילך נהיה טובים באמת, ואז צועקים 'הושענא'.

סג. כתב במנורת המאור, שמעתי שיש בה בערבה של הוש"ר סגולת שמירה למתכוין בה בסכנת דרכים.

ומן העניין לציין מה שכתב בספר ליקוטי צבי (ענייני תפילת הדרך) בשם קדמון שאם נמצא על אם הדרך במקום סכנה אם יש אתו ערבה חבוטה מה טוב, ואם לאו יזכר במקום שהניחו ויאמר אני והו הושיעה נא ויראה ניסים. כעין זה כתב הכף החיים בשם ספר התניא, שהיו מניחים את הערבות החבוטות בראש מיטתן לחיוב מצוה. וכמה יש להתבונן בדבר שאם המחזיק בערבה חבוטה ואומר אני והו הושיעה נא רואה ניסים והוא שמירה בדרך, אם כן קל וחומר בן בנו של קל וחומר למחזיק בידו אגודת ערבות ביום הושענא רבא וחובטן ואומר אני והו עד כמה שעת הכושר היא להשפיע עליו שמירה עליונה בכל העניינים.

ידוע שבימי מלחמת העולם הראשונה חילק ה'אור שמח' לאותם שנאלצו לצאת לקרב מהערבות החבוטות לשמירה ולהצלה מסערות המלחמה, ואכן כל אותם שקבלו מידו שבו לביתם בריאים ושלימים בגוף ובנשמה, ולא מילתא זוטרתיה היא כלל כידוע. ובספר המידות מביא בשם ספר יפה ללב שסגולה לפחדים אצל ילדים וכדומה, מפחד לילה וחלום, שיניח מהערבות מתחת מראשותיו וישן עליה ויעלמו הפחדים.

סד. וכיון שניתנה הרשות לדרוש יש להוסיף על דבריו, דהנה מבואר ב'ספר החינוך' (מצוה שכד) שהערבה דומה לפה, והרמז שצריך לשמור את הפה מלשון הרע, וכיוצא בזה הסביר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע מה שאמרו (סוכה

לד.) בסימני הצפצפה שהיא פסולה לערבה 'עלה שלה עגול, ופיה דומה למגל', היינו שהוא מצפצף כציפור 'ועלה שלה עגול' דהיינו פתוח ואינו נזהר לסגרו כראוי, והיינו דאמרו שם 'פיה דומה למגל', היינו שדוקר את חברו בחרב פיפיות ומעליבו ומביישו, ומשום הכי הביאו את הערבות הכשרות מהעיר 'מוצא' שנפטרים שם ממס המלך מלכי המלכים, לרמז שהשומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. ואפשר שלכן נוטלים אגודה של חמש ערבות בהושענא רבא וחובטים אותה חמש פעמים, שהוא כדי לכפר ולתקן את חמשה מוצאות הפה, שהרי ערבה מורה ומרמזת על שמירת הלשון.

שמנ"ע ושמה"ת

קדושת שמני עצרת היא על ידי שמחה, וזה נקרא (שה"ש ז יז) 'מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים', כי אהבת ה' על ידי עינוי, כמו יוה"ב, למטה ממדרגת אהבת שמני עצרת שהיא על ידי שמחה, ויום השמני הוא בעצמו כמו יוהכ"פ [כי בשניהם יש בקרבן מוסף רק פר אחד לחטאת], ואפ"ה קדושתו יותר מיוה"ב - על ידי שמחה - חדוותא דמלכא עם ישראל^{סו}.

ובכך מבאר החת"ס הטעם, ששונה שמני עצרת מכל המועדים שקדושתם עומדת על דבר מצוה, כגון 'קרבן פסח' בפסח, שתי הלחם בשבועות, שופר בראש השנה, עינוי הנפש ביום הכיפורים, ונטילת לולב וסוכה בחג הסוכות, כמו כן עיקר מצוותן אינה אלא ביום לכן אמרה תורה לשמוח בהם ביום, אבל קדושת שמני (עצרת) אינו אלא על ידי שמחת האדם, שמתענג על ה' וחדוותו יתברך, ואינו עומד על מצוה מיוחדת, ולכן דרשו חז"ל (סוכה מה.) 'לרבות לילי יו"ט האחרון של חג לשמחה'.

עוד איתא בזה"ק (ח"א רה:) על הפסוק (בראשית מה א) 'ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו, וז"ל (בתרגום) בשעה שהקב"ה מתייחד עם בני ישראל, אין שאר אומות ועמים יכולים להיכנס עמם, בנין כך (במדבר כט לה) 'ביום השמני עצרת תהיה לכם', כי בזמן הזה נמצא הקב"ה בחבורה אחת עם בני ישראל לברם, ועוד

עכנו עוד יום אחד - הקירבה שבין ישראל לאביהם שבשמים בשמני עצרת

איתא בזה"ק (ח"ג לב.) 'וישראל ביומא דא [בהושענא רבא] מסיימי דינין דלהון [מסיימים את הדינים], ושראן בברכתא [ומתחילים את הברכות], דהא ליומא אחרא [שמני עצרת] זמינין [בני ישראל] לאשתעשא במלכא^{סו} לנטלא מניה ברכאן לכל שתא [לקבל מאתו ברכות לכל השנה] ובהוא חדוותא לא משתכחי במלכא אלא ישראל בלחודייהו [ובאותה שמחה לא ימצאו אלא בני ישראל לברם], ומאן דיתיב עם מלכא ונטל ליה בלחודיה כל מה דבעי שאיל זיהיב ליה' [וכל היושב לברו עם המלך - כל העולה ברצונו יבקש וימלאו בקשתו].

נפלאים המה דברי הרמ"ע מפאנו (מאמר חיקור הדין ח"ב סוף פכ"ז) שלשון 'חג' מורה על חוגה ועיגול הסובב על נקודה פנימית ומרכזית, ולכן שמני עצרת לא נקרא חג (עי' שו"ע סימן תרסח), כי כל שאר הימים טובים סובבים את נקודת השמני עצרת, כי הוא קדושה העליונה מכל הקדושות, אפילו מקדושת יוהכ"פ, ולא שייך לקרותו חג.

הוסיף הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות, סוכות תקפ"א ד"ה והיית), שקדושתו שונה משל יום הכיפורים, שהרי קדושת יוהכ"פ היא על ידי עינוי הנפש ואילו

סה. איתא בשפת אמת שבחג הסוכות אנו יושבים בסוכה תחת הסכך שהוא בחי' החופה שהקב"ה פורש חופתו עלינו, ואילו ביום שמני עצרת הוא כענין היחוד לאחר החופה [ועיין עוד ב'בני יששכר' (מאמר י אות י) שהפליג נוראות בגודל הקרבה והאהבה שיש בשמני עצרת מה שאין הפה יכול לדבר לרוב קדושתם].

והנה בכל המועדים הזהירה תורה (דברים טו טו) 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו', ולא יראה את פני ה' ריקם, כי אין ביאת האדם רצויה לפני הקב"ה כאשר היא ריקנית, אלא בכדי שיוכל בשר ודם לקבל פני השכינה עליו לרצות את קונו בקרבנות כדי להתקרב אל השיי"ת, אבל בשמני עצרת אינו צריך לעשות כלום כדי להוסיף דברי ריצוי לקרב בין ישראל לאביהם שבשמים, אלא עצם ביאתו הוא השמחה והריצוי לפני הקב"ה, כדי שאהנה מכם'.

סו. בדרך רמז פירש הגר"א (ביאור הגר"א משלי לא כה) את הפסוק 'עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון', עוז זה ראש השנה שהקב"ה יושב על כסא דין בעוז ותעצמות לשפוט כל יושבי תבל, הדר זה סוכות שנוטלים פרי עץ הדר כמצות היום, 'ותשחק ליום אחרון' זה יום אחרון של חג - שמני עצרת שעליו נאמר (דברים טו טו) 'והיית אך שמח' (ומשם נלמד (סוכה מה.) שמחה ליו"ט אחרון של חג).

ובכך כתב הגאון רבי חיים פאלאג'ני זצ"ל (מועד לכל חי כה א) וז"ל, מאד מאד יזהר בתפילות שמיני עצרת, לאומרים בכונה גדולה, כי מלבד שכל תיקון של הימים מיום ר"ה עד שמיני עצרת הוא נשלם, והכל תלוי ביום הזה, עוד בה, כי אין בכל אלו הימים יום רצון לה, לשמוע ה' תפילתו בכל מה דבעי ביום הזה^{סז}.

והרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע אמר, שתפלת 'גשם' בשמיני עצרת מסוגלת לפרנסה. וביימב פנים' (שמחת הרגל אות א) הביא הטעם שמתפללים תפילת גשם [דהיינו עניני גשמינות] בשמיני עצרת, כי בו פוסקים על האדם מסת פרנסתו, ורמזו כן בפסוק (במדבר כט, לה) 'ביום השמיני עצרת תהיה לכם', וידוע כי חז"ל אמרו (ביצה כח:) לכם - לכל צרכיכם, המורה על כל צרכיו הגשמיים של האדם, ונרמזו גם בלשון חז"ל (סוכה מה.) 'שמיני [עצרת] רגל בפני עצמו הוא', היינו שהוא הזמן הראוי להעתיר ולבקש על צרכי עצמו, שישפיע קוב"ה השפעות טובות גם בענייני גשמינות.

הפלוין ב'עבודת ישראל' (לשמיני עצרת) עד כמה ניתן לפעול בהאי יומא, דהנה בגמרא (תענית ז.) נחלקו האמוראים כמה גדול יום הגשמים, רבי אבהו אמר 'גדול יום הגשמים מתחיית המתים', רבי יהודה אמר 'כיום שניתנה בו תורה', רבא אמר 'יותר מיום שניתנה בו תורה', ובהמשך הסוגיא (שם ע"ב) 'כיום שנבראו שמים וארץ', ורב אושעיא אמר 'שאפילו ישועה פרה ורבה בו', ועי"ש עוד דברים נשגבים, ופירש העבודת ישראל, ד'יום הגשמים' קאי על יום שמיני עצרת שבו מתפללים על ה'גשמים'. ונפלא הדבר למתבונן, כי הרי כלל ידוע ש'אלו ואלו דברי אלוקים חיים', נמצא שכל דברי האמוראים גם יחדיו מתקיימים היום... ורפואות וישועות לרוב נשפעות בעת הזאת^{סח}.

מפרש כן על הזמן העתיד לבוא, אך כבר כתב ה'שפת אמת' (תרל"ב ד"ה ח' ימי) דקדושת שמיני עצרת היא כעין דלעתיד לבוא, ונמצא ששני הפירושים עולים לקנה אחד.

כתב הרמב"ן בפירושו על התורה (פרשת אמור) לבאר הטעם שאין צריך ליטול אתרוג בשמיני עצרת וז"ל. אבל בשמיני אינו צריך - כי הוא עצמו הדר. ואף כי וודאי רב הנסתר על הנגלה בדבריו הקדושים, מכל מקום חזינן כאן, שהיום גדול ונורא וכולו הדר שבהדרים, וב'ספר החינוך' (מצוה שכד) כתב הטעם שאין נוטלין לולב ביום השמיני כי יום שמיני עצרת כולו לה'.

עננו ביום קראנו - ימים המסוגלים מאד לקבלת התפילות איתא בחז"ל (ילקוט'ש פנחס תשפב) 'ביום השמיני עצרת - למה נעצרו עוד יום אחד, רב אמר, משל למה הדבר דומה, למלך שהגיע לו יו"ט, באו אריסיו וכבדו אותו, באו בני ביתו וכבדו אותו, היתה מטרונא מרמזת בהם, עד שנוהג עמכם תבעו צרכיכם מן המלך, כך התורה מרמזת לישראל תבעו צרכיכם'. והיינו כי הזמן מסוגל לקבל כל התפילות ולהשפיע שפע טוב לכל השנה הבעל"ט, וכלשון הוזה"ק הנ"ל כל מה דבעי שאיל וידיב ליה, על כן כביכול התורה מרמזת לישראל אל תאבדו את שעת הכושר ואת העת-רצון המיוחדת הזאת, אלא תבעו צרכיכם. כי לגודל התעוררות האהבה דרחים קוב"ה לבניו הרי הוא ממלא להם כל משאלותיהם, ואנו דומים לבן המתחטא אל אביו שעושה לו בקשתו.

ובמו שכתב ב'יסוד יוסף' (פרק עט) 'ומנהג ישראל להוציא כל הספרי תורה שבהיכל, להראות חיבה גדולה להשי"ת ב"ה, כמו אב האוהב לבנו חביבו, ופותח לו כל גזי אוצרותיו, ואינו מונע ממנו כלום, הכי נמי להריק אלינו כל האזרות הקדושות, באופן שגם אנחנו נהיה כלי מוכן לקבל קדושה העליונה, ולא לפגום חז"ס^{סז}.

סז. הא למה הדבר דומה, ליום השוק שהרוכלים מוכרים חפצים יקרי ערך במחירים מוזלים ביותר, והנמצא שם יכול לקנות 'מציאות' בפרוטות ולמוכרם בביתו בסכום רב ועצום, והטיפש יסתובב כל היום כולו בשוק ולא יקנה מאומה, ובלילה יחזור לביתו וימרוט את שערות ראשו בצער על שלא ניצל את ההזדמנות הנפלאה.

סח. וכן זירז הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע לסיים את ספר תהלים בשמיני עצרת, כי שערי שמים פתוחים ביום הזה, ואף אמר שבית המדרש שאין מסיימים בו תהלים לא יקרא 'נדבורנא בית המדרש', כי זמנים אלו מסוגלים מאד לתפילות שתתקבלנה.

סט. בליקוטי מהרי"ח כתב בשם הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע לרמז על זה היום בלשון הכתוב (תהלים קד כט-ל) 'תוסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון, תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה', 'יגועון' - זה ראש השנה שכל הבריאה

באר הפרשה - שמנ"ע ושמה"ת

עצרת תהיה' - שאפשר לעצור ולעכב את הפתקין. ולכן כתיב 'תהיה לכם' - אותיות 'מלך', כי עד שמיני עצרת אפשר עדיין לתקן ולקבל על עצמו עול מלכות שמים ולשוב בתשובה לפני הבורא יתב"ש"א.

תעלה תפילתי - זמן תיקון וקבלת התפילות של כל השנה דרש הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע (מהר"י, סוכות) בדברי חז"ל (סוכה מה). 'שמיני [עצרת] רגל בפני עצמו, לענין פז"ר קש"ב' (סימן לששה דברים ששמנ"ע שונה מהג הסוכות, וסימנך פז"ר קש"ב, עי"ש ברש"י ותוס'), היינו שביום זה מתקבצות כל התפילות שמאזיזה סיבה לא עלו לרצון לפני כסא הכבוד, והיו מפוזרים בעולמות העליונים ועתה עולים לפני כסא הכבוד לרצון והקב"ה מקשיב להן, והיינו 'פור קשב' שהקב"ה מקשיב לתפילות הנפזרות ע"ב.

כתב הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (לסוכות) בשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע בשם רבו הרה"ק הר"ב מפשיסחא זי"ע שהזהיר לחסידים שביום שמיני עצרת יתפללו כולם בציבור, ובוה יתוקנו כל התפילות אשר התפללו ביחידות בכל השנה ע"ג.

שישו ושמחו - סגולת השמחה בתורתנו הקדושה

איתא ב'יסוד ושורש העבודה' (פ"ז) 'וכל הזהיר בשמחה של תורה ביום הזה, בטוח שלא יפסוק תורה מזרעו'. וכך היה מנהג גדולים וקדושים שהיו מפזרים

והזמן גופא משפיע רב ברכות על בני ישראל, כפי שמביא הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (שמח"ת תרע"ג) בשם 'אדמו"ר [רבי חנוך העניך] הכהן הגדול זצלה"ה מאלכסנדר', שלכן אין מברכין 'ברכת כהנים' בשמחת תורה" כי ביום הזה קוראים בתורה וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלוקים את בני ישראל, 'וגנאי הוא לברכות משה רבינו ע"ה שנצטרך עמהן עוד לברכות של הכהנים'.

והקשה ה'שם משמואל' על דבריו, דא"כ לא יעלו הכהנים לדוכן לעולם, שהרי ברכותיו של משה לעולם קיימות, לפיכך מחדש, שבעת שקורין את הברכות (בכל שנה ושנה) הוא כאילו משה רבינו ע"ה עומד עדיין ומברך את הברכות, ולכן רק אז יש משום גנאי להוסיף בברכות (ומוסיף שם, שהוא בתנאי, שנהיה 'כלים [ראויים] לקבל כמו אז - היו הברכות פועלות תיכף, כי הברכה לא חלה אלא לפי ערך הכנת המקבל, עיי"ש).

והחכם עיניו בראשו להרבות בתפילה מתוך התעוררות תשובה, בכדי שיוכל לפעול לעצמו ולכל בני ישראל 'שנה טובה ומתוקה', וכמו שביאר הרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע (באר משה שמנ"ע ד"ה ביום השמיני), שלכן נקרא רגל זה בשם 'עצרת' מלשון עצירה ועיכוב, שהגם שהפתקין יוצאין בהושענא רבא, עכ"ז מעכבין אותן עד שמיני עצרת, שיש עוד זמן להאדם בשמיני עצרת לשוב בתשובה ולקבל עליו מלכותו יתברך, עול מלכות שמים שלימה, וזהו (במדבר כ"ה) 'ביום השמיני

מתחלת מחדש, והבריאה הקודמת כלא היתה ובבחי' גויעה. 'ואל עפרם ישובו' - כנגד יום כיפור שבו הבריות נדמים למלאכי השרת ואין בבחי' אדם. 'ותחדש פני אדמה' - כנגד שמיני עצרת שממנו נשפע הברכות לחידוש האדמה והשנה כולה.

ע. אין זה לכל המנהגים, אלא שרבו המקומות שנהגו כן.

עא. הובא בשם הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע לרמז בדברי הגמרא (עירובין נד.) החש בראשו - שלא עבד כראוי בראש השנה, יעסוק בתורה- ישלים עצמו ביום שמחת תורה.

עב. כתב הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע, (שער יששכר, זמן שמחתנו אות יז) שיש לו בקבלה איש מפי איש עד ה'חזוה' מלובלין זי"ע אשר קיבל ממרן הבעש"ט זי"ע מפי אליהו הנביא, שהמכוון בתפלות בשלשה ימים אלו, הושרי שמיני עצרת ושמחת תורה, מובטח לו שיכוון בתפלה בכל ימות השנה.

עג. הרה"ק רבי דוד מקאצק זי"ע היה נוהג מזמן לזמן להתפלל ביחידות (וסוד ה' ליראיו), שנה אחת בשמיני עצרת הבחין אביו הרה"ק רמ"מ מקאצק זי"ע, שבנו אינו נמנה בין המתפללים, ושלא לקרוא לו, באמרו שביום הזה חותמים גזר דינו של אדם בענין הפרנסה, וכדי להוציא כאור דינו צריך להתפלל בציבור, ונתן רמז לכך, כי בפסוק (דברים טז טו) 'והיית אך שמח אמרו (סוכה מה). לרבות יום אחרון של חג לשמחה, וס"ת של והיית אך שמח הוא חת"ך כשמו של המלאך הממונה על הפרנסה כידוע, לרמז שאז גמר החתימה בענין הפרנסה.

באר הפרשה - שמנ"ע ושמה"ת

לא

ורוקדים בכל כוחם ומעוזם לכבוד התורה הקדושה ע"י, עור, שהיה האר"י הקדוש עובר מביהמ"ד לביהמ"ד וכה כתוב ב'שער הכוונות' (דרושי חג הסוכות דף קד.) למהרח"ו זי"ע, 'וראיתי למורי ז"ל [האר"י הקדוש] שהיה נוהר מאד בדבר זה, להקיף את הס"ת, או לפניו או לאחוריו, ולרקד ולשורר לפניו בכל יבלתו ע"י, בליל מוצאי יום טוב אחר תפלת ערבית. ומפי השמועה מקובל

עוד, שהיה האר"י הקדוש עובר מביהמ"ד לביהמ"ד כדי לרקוד עם התורה במשך שעות ארוכות ע"י.

והנה בנוסח התפילה שתיקן החיד"א איתא, שבכוח הקפות אלו יפלו כל המחיצות של ברזל המפסיקות בינינו לבין אבינו שבשמים ע"י.

עד. כתב בשלמי חגיגה (דף רצ"ב ע"ב, יו"ל בשנת תק"נ) בשמחת תורה, אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה בשמחתה של תורה, לתקן את פגמי נשמתו אשר פגם בכבוד תורת ה' תמימה, ומצא כדי גאולתו, ונוסף על שזה מה שאמרו הראשונים כי כל הזהיר בשמחה של תורה כהיום הזה בטוח שלא יפסק תורה מזרעו, ושראו לרב גדול בישראל שהיה מרבה בשמחתה של תורה כהיום הזה, והעידו עליו שעד שלושה דורות היו מיוצאי ירכו שלשלת חכמים וידועים ומרביצים תורה זה אחר זה חבל נמרץ, וידעו הכל זה זכה על רוב שמחתו ביום שמחת תורה מה שלא ראו מעולם בשום גדול בתורה עושה כן, וברוב גדולתו היה מניח ומכרכר בכל עוז ומעורר לבות בני אדם לאמר שמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישראל.

סוד גדול גילה לנו הרה"ק ה"ישמח ישראל' זי"ע (הובא בתפארת רבותינו דף ק"ז), דהנה כתיב (שמואל ב' ו טז-כג) כי מיכל לא היה לה ילד כי 'ותבו לה בלבה' - שהביטה בבזיון על דוד שהיה מפזז ומכרכר לפני ארון ה', אמור מעתה, במידה טובה מרובה - להיפך, המפזז ומכרכר בכל עוז מבלי להביט על עצמו ועל כבודו, יזכה לילד... עובדא ידענא באחד מבני חבורתנו שהמתין כמה וכמה שנים מיום נישואיו ועדיין לא זכה לחבוק בן, מה עשה, בהגיע יום שמחת תורה בעת הריקודים לכבוד התורה, היה מפזז ומכרכר באופן נפלא, וממש ביזה עצמו לשם כך, ואכן, כעבור תשעה ירחים נולדה לו בתו הבכורה, וכמעשהו בראשונה כן מעשהו שנתיים לאחר מכן, וגם אז זכה לבן כתשעה ירחים לאחמ"כ. אחד מידידיו ששמע ממנו על ה'סגולה', והוא גם נתנסה ב'חסרון בנים', הלך להתפלל ביום שמח"ת (תשע"ז) באיזה 'מושב זקנים' - מקום שאין מכירין אותו, והתבזה בעבור כבוד התורה, ובחודש תמוז הכניס את בנו בכורו בבריתו של אברהם אבינו.

עה. הרה"ק מסאטמאר זי"ע היה רוקד עד כלות כוחותיו ממש בשמחת התורה, וכאשר שאלו אותו פעם מהיכן שואב כוחות עצומים כאלו לרקוד בעוז ותעצומות (וכל זאת אחרי עבודתו בקודש בימים הנוראים, ובפרט שכיום אתמול בהושענא רבא האריך בתפילה ותחנונים במשך שעות ארוכות), השיב בדרך צחות 'הרי שמיני רגל בפני עצמו...' (סוכה מה.) והיינו שהקב"ה נותן לאדם רגלים חדשות שיוכל לרקוד בהן ביום הזה...

עו. ב'מעשה רב' (אות רלג) מביא ממנהגיו של הגר"א ביום הזה, 'ושמחים שמחה גדולה, ובשמחת תורה היו מקיפים הבימה עם הס"ת שבע פעמים וכו', והוא ז"ל היה הולך לפני הספר תורה שמח מאד, ברוב עוז וחדוה, וחכמת אדם תאיר פניו כלפיד אש בוערת, ומספק כף אל כף, ומפזז ומכרכר בכל עוז לפני הס"ת'.

עז. הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זי"ע היה אומר בשם אביו הרה"ק רבי שלום דוב מליובאוויטש זי"ע, שבמשך ארבעים ושמונה שעות של שמיני עצרת ושמחת תורה [-בחוץ לארץ משום ספיקא דיומא חוגגים יום טוב שני של גליות] 'דארף מען זעהן מייקר זיין, יעדער רגע קען מען שעפן אוצרות מיט עמערס און קאדקעס בגשמיות וברוחניות, און דאס איז דארך די ריקודים' (שצריך מאד לייקר ולהחשיב את השעות הללו, לנצלם במלואם כהוגן, כי בכל רגע אפשר לדלות ולמלאות דליים וחיבות של השפעות טובות בגשמיות וברוחניות, ואפשר להשיגם על ידי הריקודים בעת ההקפות, הובא בספר המאמרים שנת תשי"א עמוד 79).

באחד השנים נכנס חסיד אחד בימי חג הסוכות אל הרה"ק מהרש"ב מליובאוויטש זי"ע כשהוא חרד ודואג, וסיפר לרבי שחלם חלום קשה, איך שאביו שכבר נסתלק לעולמו נתגלה אליו בחלום וגילה את אזנו שאחד מבניו עתיד להסתלק במשך השנה הבאה... הרבי הקשיב לדבריו ונאנח, ונשאר שותק, יצא החסיד מחדר הרבי שבור וכואב. החסיד נשאר לשהות בצל רבו בשמח"ת, אחר שמח"ת נכנס לרבי לקבל ברכת פרידה, אז קדמו הרבי בצהלת פנים, וניחמו שהכל יהיה בסדר, כולם יחיו חיים טובים, ואין מקום לדאגה כלל. באותו מעמד חקר אותו הרבי מה היו מעשיו בשמח"ת, עד שגילה החסיד, כי בריקודי הקודש שבשמח"ת עמד מן הצד, כ'צופה' בנעשה, כי החלום ותגובת הרבי (שנאנח, ולא ביטל את דבריו) עמדו לנגד עיניו, ולא נתנו לו מנוח, וק"ו שלא היה ביכלתו לרקוד, עד שלפתע

תחילתה וסופה חסד - הזהירות בכבוד חברו

בה אמר הרה"ק מרוו"ן זי"ע (עירן קדישין שמיני עצרת) וז"ל, העיקר הוא ביום זה 'אהבת רעים' באמת, ולרדוף אחר השלום, והסימן לזה, שברוב העולם שניחים ביום הקדוש הזה מחלוקת וקטמות ומריבות. ולכן אמרו חז"ל (שבת לא.) על אותו הגר שביקש מהלל הזקן גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, גייריה, אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל גמור, היינו כי הוא ביקש לדעת ולהבין סוד שמיני עצרת שהוא רגל בפני עצמו, וזהו 'כשאני עומד על רגל אחת', השיב לו הלל, 'דעלך סני לחברך לא תעביד', כי ביותר צריך להקפיד בזה בעת ההקפות, להיזהר עד מאד בכבוד הזולת ולכבד כל אחד ואחד יותר מכפי כבודו, וק"ו שלא לפגוע חלילה באחרים, דבכהאי גוונא יצא שכתרו בהפסדו, ותפס את המפל ועזב את העיקר רח"ל.^פ פעם נשאל הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע מהו 'סוד ההקפות', והשיב, כשהנך מכוסה עם השלית וכולך דביקות

הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע אמר בשם אביו הרה"ק מהר"ש זי"ע, 'מה הם הריקודים איני יכול להגיד לכם, אולם זאת אוכל לומר, שכל התפילות שאין להן עליה בכל השנה כולה עולים ביום הזה על ידי הריקודים' (מדבר קדש) ע"פ.

כתב הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (לפסח דף צד.) אמר שמחת ריקודין ביו"ט הוא מדריגה גבוהה ממדריגות הגבוהות שיש בתפילה. התפילה מדברים בפה, וכשעוזר לו הקב"ה נאמר (תהלים קמה כא) 'תהלל ד' ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו' - שנכנס בהבשר. וכשהוא במדריגה יותר נאמר (שם לה י) 'כל עצמותי תאמרנה' וכו'. וכן בריקודין הוא מגביה כל גופו בשמחת יו"ט.

בדרך רמז כתב ה'עטרת ישועה' (ד"ה במאמרם) לרמז בלשון המשנה (נגעים יב א) 'בית עגול אינו מטמא בנגעים' שעל ידי העיגולים והריקודים שעושים בשמחת תורה מסלקים ומבטלים כל הנגעים והפגעים רעים, וכל מרעין בישין ע"פ.

גער בעצמו - מה אתך, שמח"ת היום... ונכנס לרקוד עם החסידים בעוז ותעצומות, א"ל הרבי, אכן, רק ע"י שמחה זו וריקודי הקודש זכית לשבר הכל ולקרוע גזר הדין הקשה ה"י.

עח. שנה אחת בשמחת תורה אמר הריי"ץ, שבעת ההקפות אפשר לבקש ולפעול דברים נשגבים ביותר, כי מחזיקים את הס"ת בחיבה ומראים שאנחנו בבחינת 'חבוקה ודבוקה בך' [ולא כמו בשאר ימי החג שמחזיקים את הס"ת אצל הבימה ומסבבים אותה], והסביר את הדבר במשל, כי כך דרכו של העולם שאין החנווני מקיף בסחורתו כי אם למי שיודע ומכיר בו שהוא משלם את חובותיו, ואילו לאלו שאין משלמים כהוגן ימכור רק במזומן בלבד כדי שלא להניח מעותיו על קרן הצבי, ולכן קוראים הריקודים בשם 'הקפות', כי בעת הזאת יכול כל אחד לקבל השפעות טובות ב'הקפה' ולמלאות אסמיו בסחורה רבה [נראה הכוונה, כי אחר עבודת האדם בימים הנוראים, אין לך אדם מישראל שלא התעורר בהם לתשובה, ועל כן נאמנים הם להקיף להם סחורה בהקפה], אולם אח"כ עליו לשלם את חובותיו מדי יום ביומו, על ידי הודאה וברכה תפלה ובקשה לפני מלך הכבוד.

עט. איתא ב'אמרי פנחס' (שער ד אות ד), שנה אחת לפני הקפות בשמחת תורה אמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע להחסיד רבי רפאל ז"ל, 'תדע רפאל, שעד עתה עשינו הקפות והיה בידינו מאני קרבא [-כלי זיין] גדולים וחזקים שהם הד' מינים, וא"כ עתה שאנו הולכים לעשות הקפות בידיים ריקניות, כי תפיסת הס"ת בעת ההקפה אין בה משום קיום מצות עשה כמו בנטילת לולב, נו זאג מיר רפאל, וואס פאר א פנים האט א מענטש אז ער מאכט הקפות מיט ליידגע הענד [-איך מצינו ידיו ורגליו בבית המדרש כאשר אנו ניגשים אל ההקפות בידיים ריקניות], נאר די עצת צו דעם איז [רק העצה היעוצה היא], שעתה יהיה האדם בעצמו קדוש כקדושת הד' מינים, ויהיה לבו בחינת אתרוג, ושדרתו בחינת לולב, ועיניו בחינת הדסים, ושפתותיו בחינת ערבה, ואז יש ביכולת לקחת הס"ת ולהקיף עמו בשמחה וריקודין...', ויהי כשמוע החסיד את דברי התוכחה של רבו ירדו פלגי דמענות מעיניו, בידעו שעדיין לא השיג קדושה זו, ואנה הוא בא, 'ואמר לו אדומו"ר זצוק"ל בזה הלשון, בדרך שחוק מעט, וויין נישט רפאל וויין נישט, דרך וועל איך מיט נעמען אויף מיינע פלייצעס' [כדי להרגיעו אמר לו 'אל תבכה, אותך אשא על כתפי...'].

פ. פעם איקלע אורח אל הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל, הגרח"ע קיבלו במאור פנים וכיבדו לעלות לסוכה לאכול ולשתות כדי להשביע את נפשו, כשהוא עצמו מתנצל בפניו, שהוא הצטנן מאד מן הקור, וכבר אמרו (סוכה כה): 'מצטער פטור מן הסוכה', ואכן עלה האורח והתחיל לסעוד סעודתו בסוכה, לא עבר זמן רב והנה לפתע הגיע

עלי פרידתכם^{פד}, ולכאורה קשה, מה יועיל לשהות עוד יום אחד כדי להקל על הפרידה שבה קשה, הרי אדרבה, איפכא מסתברא, שכאשר רעים אהובים יתעכבו ביחידות עוד יום הרי הם מתקשרים יותר ויותר בעבותות אהבה, ובתום היום ההוא יקשה עליהם מפי להיפרד איש מעל אחיו.

ובביאור הדבר אומרים משם הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע בדרך משל, לבן מלך שנשא אשה במדינה רחוקה מאד, ולבו היה מלא געגועים עזים לאביו המלך, אך מחמת המרחק הרב לא היה יכול לנסוע אליו, פעם אחת הגיע אביו לבקר ושמח עמו הבן עד מאד, ובמשך הימים ששהה עמו היה מלא שמחה וחרוה, אולם בשעת פרידה נכנס ה'ילד שעשועים'

עם הספר תורה, אזי היוזר ביותר שלא לדרוך על כף רגלו של חברך, כי כשאינך רואה לא תדע לעולם את מי לפייס, וזה סוד ההקפות^{פג}.

ודברי שניהם עולים בקנה אחד עם דברי הגמרא (סוטה יד.) 'תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים'^{פז}, שבתחילתה עשה קוב"ה כתנות עור לאדם הראשון וחוה, ובסופה נאמר שהקב"ה קבר את משה רבינו בגיא, ולכן דרך ארץ קדמה לתורה הקדושה^{פח}, **דהא בלא הא לא סגיא.**

עכבו עמי - בקבלה טובה ישאר קשור לכל השנה ביום זה מבקש הקב"ה מבני ישראל (עי' סוכה נה:)
'בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד, קשה

הגר"ע לבוש במעיל אל תוך הסוכה, ועל פליאת האורח השיב 'אכן מצטער פטור מן הסוכה, אולם במצות הכנסת אורחים מחויב גם המצטער...'

עובדא זו הוה מרגלא בפומיה דהרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, והיה מפרש בדרך צחות על פי זה מה שמצינו בצדיקי הדורות שלא יצאו מהסוכה אף שירדו גשמים, משום שהיו אצלם באותה שעה אורחים - האושפיזין קדישין, וירידת גשמים פוטר מן הסוכה ולא מהכנסת אורחים... וללמדנו שבענייני מידות אין פטור מצטער.

פא. מסופר על הגה"ק מהרי"ל דיסקין זי"ע שבאחת השנים לאחר שגמרו את ההקפות בשמחת תורה בבית מדרשו, הורה לחזור ולערוך שוב את ז' ההקפות, והעם לא ידע מה יום מיומיים ועל מה עשה כן, אך בנו העיד לאחר מכן, שהפציר באביו עד שגילה לו 'רז' זה היות ונכח שם תלמיד חכם חשוב אחד, אשר לא כבדוהו בהקפה כראוי לו והמהרי"ל הכיר שיש כאן עלבונה של תורה, על כן הורה לחזור ולרקוד עם ספרי התורה, כדי שיוכל לכבד את הלה כיאות בלא עשיית 'עסק' - לפייס את התלמיד חכם, כי פעמים ופיוס זה מרבה את הפגיעה לכן התחכם לערוך הקפות מחדש ואז כבר כיבדו כראוי לו, והכל בא על מקומו בשלום.

פב. מעשה שהיה אצל הרה"ק רבי שלומ'קה זי"ע בשנים שעדיין היה דר בזוועהיל, באמצע יום שמיני עצרת - שמחת תורה, פשטה השמועה שצבאם של הרוסיים הגיעו אל תוככי זוועהיל, ובין אנשי הצבא היו הרבה יהודים, והללו לא אכלו ולא שתו כדבעי. תיכף פנה רבי שלומ'קה אל הגה"ח ר' יוסל קאז'ליק זצ"ל ואמר לו, מהר קח את השק ועבור עמו בכל בתי העיר לאסוף דברי מאכל עבור החיילים היהודים, אמר לו ר' יוסל מיד אחר ה'הקפות' אעשה כדברי הרבי, אך רבי שלומ'קה לא הסכים לו ואמר - התורה הקדושה תגיל ותשמח גם מבלעדי השתתפותך בהקפות, ואילו אנשי הצבא היהודים רעבים כבר עתה במה ישיבו נפשם. ואכן, ר' יוסל לא התמהמה ועשה על אתר כציווי הרבי, משחזר ר' יוסל לבית המדרש ובידו שק מלא עד גדותיו בדברי מאכל שתרמו בני העיר לצרכם של אותם יהודים, אורו פני רבי שלומ'קה, מיהר ולקח את השק, הניחו על כתפיו והחל לרקוד עם השק הקפות סביב הבימה. כי כל כך היה חשוב ונכבד אצלו כבודם של בני ישראל, והדאגה לצרכיהם.

פג. בדרך צחות אומרים העולם, שעל כן נקטה תורה דוגמאות אלו דוקא של גמילות חסדים, - להורות בזה שפעמים מצטדק האדם לומר, וכי לפלוגי עלי להיטיב, הרי הוא בעצמו אשם בכל מצבו וגרם זאת לעצמו בידיים וכדומה בשאר טענות, על זה אמרינן ליה, הרי גם אדם ואשתו היו אשמים בעצמם, שהרי בחטאם גרמו לעצמם שיצטרכו ל'כסות' ללבוש, ואף על פי כן 'ויעש ה' אלוקים כתנות עור וילבישם', (כמו כן לענין קבורת משה בגיא, שלא נכנס לארץ מפני מעשה ד'מי מריבה', ומ"מ התעסק הקב"ה בעצמו בקבורתו) אף אתה תנהג כן, ותתדמה בזה ליוצרך ובוראך.

פד. ואמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, הפירוש כי זה ה'יו"ט הוא 'למשתוקקים ויש להם רצון לאחוז בהיו"ט', וזהו אומרו 'עצרת תהיה לכם' - כפי מה שקשה הפרידה אצל האדם, כן למעלה גם כן קשה עלי פרידתכם (ליקוטי

באר הפרשה - שמנ"ע ושמה"ת

לה

(אפילו פעולה קטנה) יחשב לי בזאת [התנועה קלה] כאלו הרחקתי נדוד, ר"ל למעלה שם עושה רושם גדול כנודע.

הושע נא למענך אלוקינו הושע נא, הושע נא למענך בוראנו הושע נא, ונזכה לפיתקא טבא^פ לשנה טובה ומתוקה, ומזה החודש - ירח האיתנים דתקיפא במצוות יושפע עלינו שפע רב לאורך ימים ושנות חיים בבריות גופא ונהורא מעליא בכל מיני ישועות וברכות.

בזאת כאלו הרחקתי נדוד, וקשה, וכי בעבור 'יציאה' מבית קטנה כזאת יש בידו לבקש שייחשב כאילו הרחיק 'גלות' ארוכה ורחוקה, אלא מבאר וז"ל. ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל, (בראשית כד א) אפילו כל דהו משמע (כמו שדרשו יומא עד. - 'כל חלב' לרבות חצי שיעור פירש"י אפילו כל שהוא משמע). ו'מדה טובה מרובה' שאפילו כל שהוא ממש תנועה קלה לכבודו ית' עושה רושם גדול למעלה כמבואר בחובות הלבבות^פ... וזה סוד 'ובזכות צאתי מביתי החוצה'

פח. וז"ל ה'חובות הלבבות' (שער חשבון הנפש פ"ה), וכפי זה אחי ראוי לך להתנהג בהרגיל החשבון עם נפשך בכל שעה ובכל רגע לא-ל יתברך, ואל תמעט בעיניך שום טובה שתעשנה לשמו אפילו במלה או בראיה, כי המעט ממך רב אצלו, וכן בענין העבירות. והקרוב שבדמיונם בזה העתקת השמש בארץ שיעור אמה. תעתק בגלגל מילין הרבה, וכן העתקת הצל באצטרולב. ואל ירבו בעיניך מעשיך, ואם יהיו לשמו, כי במעט שבטובות שיש לו עליך כפל מעשה כל יושבי העולם עם דקדוק החשבון'.

פט. הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע היה מברך - יהא רעוא שיפסוק הקב"ה לנו ולכל ישראל לעכטיגע קוויטלאך, מיט גרויסע אותיות, (פתקאות מלאות כל טובות, באותיות גדולות) שאף נשים ועמי הארצים יוכלו לקרוא את הפסק... כלומר, שיהיה בהם חסד נראה ונגלה.

ובזה פירשו מה שמבקשים כליל שב"ק 'מודה אני לפניך... על כל החסד אשר עשית עמדי ואשר אתה עתיד לעשות עמי', ואם תאמר שכל מה שהקב"ה עושה אינו אלא חסד ורחמים, על כן מסיימים ואומרים ועם כל בני ביתי היינו שגם הם יראו את הרחמים והחסדים.